

KUL
TUR
ARV

Vejledning om tilsyn med fortidsminder og sten- og jorddiger

Kulturministeriet
Kulturarvsstyrelsen
Juni 2009

KULTURARVSSTYRELSEN

Vejledning om tilsyn med fortidsminder og sten- og jorddiger

Indhold

1. Indledning	7
1.1. Vejledningens indhold	7
1.2. Lovgrundlag	7
1.2.1. Museumsloven og tilhørende bekendtgørelser	7
1.2.2. Retssikkerhed ved forvaltningens brug af tvangsindgreb og oplysningspligt	7
1.2.3. Fortidsminder og sten- og jorddiger og udenlandske krigergrave	8
1.2.4. Beskyttede naturtyper og fredede arealer	8
1.3. Definitioner og begreber	8
1.4. Afgrænsning – i forhold til tilsynet med fortidsminder og sten- og jorddiger	9
1.4.1. Tilsyn med 100 m beskyttelseslinjen omkring fortidsminder (NBL § 73, jf. § 18)	9
1.4.2. Istandsættelse af fortidsminder (ML § 29 q)	9
2. Tilsynssystemet	11
2.1. Formålet med tilsyn	11
2.2. Tilsynets opbygning og omfang	11
2.3. Kulturarvsstyrelsens reaktionspligt	12
3. Beskyttelsen af fortidsminder	14
3.1. Hvilke fortidsminder er beskyttet? (ML § 29 e og lovens bilag)	14
3.2. 2 m dyrkningsfri bræmme (ML § 29 f)	17
3.3. Fortidsminder på havbunden og vrag af skibe m.v.	19
3.4. Dispensation til at ændre et fortidsminde og klageadgang	20
4. Beskyttelsen af sten- og jorddiger m.v.	21
4.1. Hvilke diger er beskyttet? (ML § 29 a og digebekendtgørelsen)	21
4.2. Dispensation til at ændre et dige og klageadgang	22
5. De forskellige former for tilsyn	24
5.1. Det periodiske tilsyn med fortidsminder	24
5.2. Tilsyn med fortidsminder efter anmeldelse	24
5.3. Tilsyn med sten- og jorddiger efter anmeldelse	24
5.4. Tilsyn med overholdelse af vilkår i tilladelser (ML § 29 o, stk. 3)	25
5.5. Tilsyn med om påbud og forbud overholdes (ML § 29 o, stk. 3)	25
5.6. Tilsyn med fortidsminder og historiske vrag på havbunden efter anmeldelse	25
6. Tilsynet i marken (besigtigelsen)	26
6.1. Tilrettelæggelse af tilsynet i marken	26
6.2. Før besigtigelse	26
6.2.1. Lodsejerkontakt	26
6.2.2. Adgang til offentlige og private ejendomme (ML § 29 r)	27
6.2.3. Huskeliste	27
6.3. Besigtigelsen	28
6.3.1. Om at lokalisere fortidsmindets/diget	28
6.3.2. Fortidsmindets/digets tilstand	29
6.3.2.1. Notering af tilstand i indberetningsskema	29
6.3.2.2. Fotografering	29
6.3.2.3. Øvrige oplysninger	30
6.4. Efter besigtigelse	30
6.4.1. Museet underretter Kulturarvsstyrelsen	30
6.4.2. Ingen ulovlige forhold	30
6.4.3. Tvivlsomt om ulovlige forhold	30
6.4.4. Konstatering af ulovlige forhold	31

6.4.4.1. Indberetning til Kulturarvsstyrelsen	31
6.4.4.2. Kulturarvsstyrelsens reaktionsmuligheder	31
7. Beskadigelse/fjernelse af fortidsminder og sten- og jorddiger	33
7.1. Ulovlig tilplantning	33
7.2. Dyrkningsskader	34
7.3. Kreaturskader	34
7.4. Kørselsskader	35
7.5. Hærværk	35
7.6. Deponering af affald	36
7.7. Tilføjelser til fortidsmindet/diget	36
7.8. Sammenstyrtning	36
7.9. Fjernelse af fortidsminde/dige	37
8. Reaktionen over for ulovlige forhold under etablering eller forberedelse	38
8.1. Standsningsmeddelelse	38
8.2. Fogedforbud	39
8.3. Politianmeldelse	39
9. Reaktionen overfor ulovlige forhold, der er etableret eller udført	41
9.1. Påbud	41
9.1.1. Det administrative påbud	41
9.1.2. Påbud i praksis, herunder varsling	42
9.2. Politianmeldelse	43
10. Håndhævelsessagens videre forløb	44
10.1. Ejer/bruger reagerer slet ikke	44
10.2. Ejer/bruger efterkommer påbud m.v.	45
10.3. Ejer/bruger ansøger om bibeholdelse	45
10.3.1. Sager om fortidsminder	45
10.3.2. Sager om sten- og jorddiger	45
10.4. Ejer/bruger klager over Kulturarvsstyrelsens påbud (ML § 29 t)	45
10.5. Ejer/bruger/andre klager over afgørelser, afslag og tilladelser (ML §§ 29 t og 29 u)	45
10.6. Søgsmålsret (ML § 29 x)	46
10.7. Fogedforbud overtrædes (RPL § 652)	46
10.8. Forløbet efter politianmeldelse	46
11. Selvhjælpshandlinger (ML § 29 p, stk. 3 og 4)	47
12. Kulturarvsstyrelsens samarbejde med politi- og anklagemyndighed	47
13. Straf	48
14. Referencer	48

Bilag:

1. Museumsloven, kapital 8 a (uddrag).
2. Bekendtgørelse om tilsyn med sten- og jorddiger og fortidsminder.
3. Bekendtgørelse om henlæggelse af opgaver og beføjelser til Kulturarvsstyrelsen (uddrag).
4. Lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter.
5. Oversigt over tilsynsmuseernes områder.

1. Indledning

1.1. Vejledningens indhold

Opgaven med at føre tilsyn med fortidsminder og sten- og jorddiger indebærer, at Kulturarvsstyrelsen og de 10 tilsynsmuseer skal sørge for, at museumslovens kapitel 8 a, og de regler der følger heraf, skal overholdes.

I forbindelse med administrationen af tilsynet skal vejledningen kunne bruges som opslagsværk, og der vil derfor forekomme gentagelser i løbet af de enkelte kapitler.

Vejledningen indledes med en beskrivelse af tilsynssystemets opbygning (kapitel -2). Herefter redegøres der for, hvilke fortidsminder og sten- og jorddiger som er omfattet af tilsynet (kapitel 3-4), de forskellige former for tilsyn (kapitel 5), tilsynet i marken (kapitel 6), forskellige former for beskadigelse eller fjernelse af fortidsminder og sten- og jorddiger (kapitel 7) samt reaktioner over for ulovlige forhold og opfølgning på lovovertrædelser (kapitel 8-12).

1.2. Lovgrundlag

1.2.1. Museumsloven og tilhørende bekendtgørelser

Denne vejledning tager udgangspunkt i de regler, der er gældende fra den 1. januar 2007. Dvs. ikrafttrædelsestidspunktet for de ændringer, som fulgte af kommunalreformen.

Reglerne for tilsyn med fortidsminder og sten- og jorddiger findes i museumsloven (lovbekendtgørelse nr. 1505 af 14. december 2006). Lovens kapitel 8 a om bevaring af sten- og jorddiger og fortidsminder indeholder regler om, hvilke diger og fortidsminder der er beskyttede, og hvordan disse bevares - bl.a. gennem tilsyn.

Museumslovens kapitel 8 a er senest blevet ændret i 2005 med lov nr. 562 af 24. juni 2005 om ændring af museumsloven, bygningsfredningsloven og lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og om ophævelse af

lov af regionale faglige kulturmiljøråd, som udmønter kommunalreformen på museumsområdet m.v. Lovændringen indebærer bl.a., at tilsynet med fortidsminder og sten- og jorddiger blev overført fra amterne til kulturministeren.

I 2001 besluttede regeringen at flytte ansvaret for fortidsminder og sten- og jorddiger fra Miljø- og Energiministeriet til Kulturministeriet. Kulturarvsstyrelsen, som blev oprettet den 1. januar 2002, fik bl.a. ansvaret for at forvalte disse regler. Ressortomlægningen indebærer, at reglerne om fortidsminder og sten- og jorddiger blev overført fra naturbeskyttelsesloven til museumsloven. Det skete ved lov nr. 454 af 9. juni 2004 om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om planlægning, lov om vandløb og museumsloven.

Ifølge museumsloven har følgende bekendtgørelser betydning for tilsynet med fortidsminder og sten- og jorddiger:

- bekendtgørelse nr. 729 af 27. juni 2006 om tilsyn med sten- og jorddiger og fortidsminder (tilsynsbekendtgørelsen),
- bekendtgørelse nr. 1511 af 14. december 2006 om beskyttede sten- og jorddiger og lignende (digebekendtgørelsen) og
- bekendtgørelse nr. 1513 af 14. december 2006 om henlæggelse af opgaver og beføjelser til Kulturarvsstyrelsen (delegationsbekendtgørelsen).

1.2.2. Retssikkerhed ved forvaltningens brug af tvangsindgreb og oplysningspligt

Lov nr. 442 af 9. juni 2004 om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter indeholder bl.a. regler om den fremgangsmåde, som forvaltningsmyndigheder skal følge ved tvangsindgreb uden for strafferetsplejen.

Loven bestemmer bl.a.:

- at borgere før en besigtigelse i visse tilfælde skal underrettes om denne, og

- at der skal skrives en rapport, hvis det konstateres, at lovgivningen er overtrådt.

Loven er nærmere omtalt i kapitel 6 i denne vejledning.

1.2.3. Fortidsminder og sten- og jorddiger og udenlandske krigergrave

Der gælder særlige regler for fortidsminder og sten- og jorddiger på kirkegårde samt vedrørende udenlandske krigergrave.

Der er tale om følgende regler, som hører under Kirkeministeriets område:

- Cir. nr. 61 af 10. april 1957 om overenskomst med det britiske statsamfund om fredning af og tilsyn med krigsgrave.
- Cir. nr. 249 af 27. oktober 1962 angående overenskomst med Forbundsrepublikken Tysklands regering om tyske krigsgrave i Danmark fra den anden verdenskrig.
- Beg. nr. 15. af 22. marts 1954 om en i København den 22. februar 1954 undertegnet overenskomst om Det britiske Statsamfunds krigsgrave – mindesmærker i Danmark.
- Beg. nr. 58 af 16. november 1962 af overenskomst med Forbundsrepublikken Tyskland om tyske krigsgrave i Danmark fra den anden verdenskrig.

1.2.4. Beskyttede naturtyper og fredede arealer

Efter § 3 i naturbeskyttelsesloven¹⁾ må bl.a. heder, moser, strandenge og ferske enge ikke ændres uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen. Ligger fortidsminder og sten- og jorddiger, som er beskyttet efter museumslovens kap. 8 a, på områder, der ligeledes er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, skal regler i naturbeskyttelsesloven også iagttages ved ændring af fortidsminderne og sten- og jorddigerne.

Fortidsminder og sten- og jorddiger, som er beskyttet efter museumslovens kap. 8 a, kan også ligge på arealer, der er fredet efter naturbeskyttelseslovens §§ 33 eller 51. Er dette tilfældet, skal ikke blot regler i museumsloven iagttages ved ændringer af fortidsminderne og sten- og sten- og jorddigerne, men også regler i naturbeskyttelsesloven.

1) Lovbekendtgørelse nr. 884 af 18. august 2004 med senere ændringer.

1.3. Definitioner og begreber

”Tilsyn med fortidsminder og diger” er en myndighedsaktivitet, der skal sikre, at lovgivningen overholdes på dette område.

Tilsynet med overholdelse af museumslovens kapitel 8 a retter sig mod handlinger og undladelser, der foretages af private personer og selskaber samt de offentlige myndigheder, der agerer som grundejer eller driftsherre.

Reglerne, som regulerer tilsynsmyndighedens beføjelser over for lovovertrædelser, kaldes ”håndhævelsesregler”. De findes i museumsloven samt i retsplejeloven og straffeloven.

Administrative myndigheders tilsyns- og håndhævelsesopgaver er som sådanne omfattet af de almindelige forvaltningsretlige regler (skrevne såvel som uskrevne).

I denne vejledning er et ”tilsynsmuseum” et museum, som har indgået en aftale med Kulturarvsstyrelsen om at samarbejde med styrelsen om at løfte tilsynsopgaven. En ”tilsynsaftale” er den indgåede aftale mellem styrelsen og museet.

Ved ”ejer/bruger” af et fortidsminde/dige forstås i denne vejledning den fysiske eller juridiske person, der er adressat for tilsynsmyndighedens håndhævelsessag. ”Ejeren” er personen, som ejer ejendommen, hvorpå fortidsminder/diget ligger. Ved ”brugeren” forstås personen, der bruger ejendommen, hvorpå fortidsmindet/diget er beliggende. I sidstnævnte tilfælde kan der f.eks. være tale om en lejer eller forpagter. I den konkrete sag kan adressaten være ejeren og/eller brugeren afhængig af de konkrete omstændigheder.

1.4. Afgrænsning – i forhold til tilsynet med fortidsminder og sten- og jorddiger

1.4.1. Tilsyn med 100 m beskyttelseslinjen omkring fortidsminder (NBL § 73, jf. § 18) Naturbeskyttelseslovens § 18, stk. 1, bestemmer, at der ikke må ske ændringer i tilstanden af arealet inden for 100 m fra fortidsminder, der er beskyttet efter bestemmelserne i museumsloven. Der må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende. Lovens § 18, stk. 2, indeholder undtagelser fra dette forbud.

Det er kommunerne, der fører tilsyn med, at 100 m beskyttelseslinjen omkring fortidsminder overholdes, se naturbeskyttelseslovens § 73.

1.4.2. Istandsættelse af fortidsminder (ML § 29 q)

Museumslovens kapitel 8 a fastlægger rammerne for Kulturarvsstyrelsens tilsyn med fortidsminder.

Reglerne om istandsættelse af fortidsminder findes i museumslovens § 29 q.

Museumslovens § 29 q:

Kulturministeren kan lade fortidsminder istandsætte, hvis det ikke medfører udgift for ejeren og brugeren af ejendommen, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Beskadiges, ændres eller flyttes et fortidsminde, kan kulturministeren påbyde ejeren og brugeren at genoprette den hidtidige tilstand samt at foretage foranstaltninger, der er nødvendige for at hindre nye beskadigelser. Såfremt et påbud ikke efterkommes rettidigt, kan kulturministeren umiddelbart lade arbejdet udføre på den forpligtedes regning.

Stk. 3. Finder kulturministeren, at en genopretning efter stk. 2 ikke kan udføres forsvarligt af ejer eller bruger, kan ministeren foretage genopretning for ejerens eller brugerens regning.

Stk. 4. Reglerne i stk. 2 og 3 kan ikke anvendes, hvis ejer eller bruger godtgør, at beskadigelsen ikke skyldes fejl eller forsømmelse hos dem.

Betaler ejeren/brugeren ikke regningen for genoprettelsen af fortidsmindets tilstand, kan

Beskyttelseslinjen omkring fortidsminder er 100 m. I beskyttelseszonen må der ikke ske terrænændringer hverken permanent eller midlertidigt, ligesom der ikke må plantes træer eller placeres campingvogne uden dispensation fra kommunen. Tæt ved dette voldsted er der lagt et stort depot af halm, hvilket kræver en dispensation.

Foto: Torben Dehn

Kulturarvsstyrelsen henvende sig til fogedretten med begæring om, at der foretages udlæg for det betalte beløb efter § 478 i retsplejeloven og museumslovens § 40 b.

2. Tilsynssystemet

2.1. Formålet med tilsyn

Formålet med at føre tilsyn med fortidsminder og sten- og jorddiger er:

- at sikre, at disse bevares,
- at myndighederne har præcise og ajourførte oplysninger om fortidsminderne og digernes tilstand i deres daglige administration af bestemmelserne i museumslovens kapitel 8 a, og regler der følger heraf, og
- at de indsamlede oplysninger om fortidsminders tilstand indgår ved stillingtagen til eventuelle restaureringsbehov.

2.2. Tilsynets opbygning og omfang

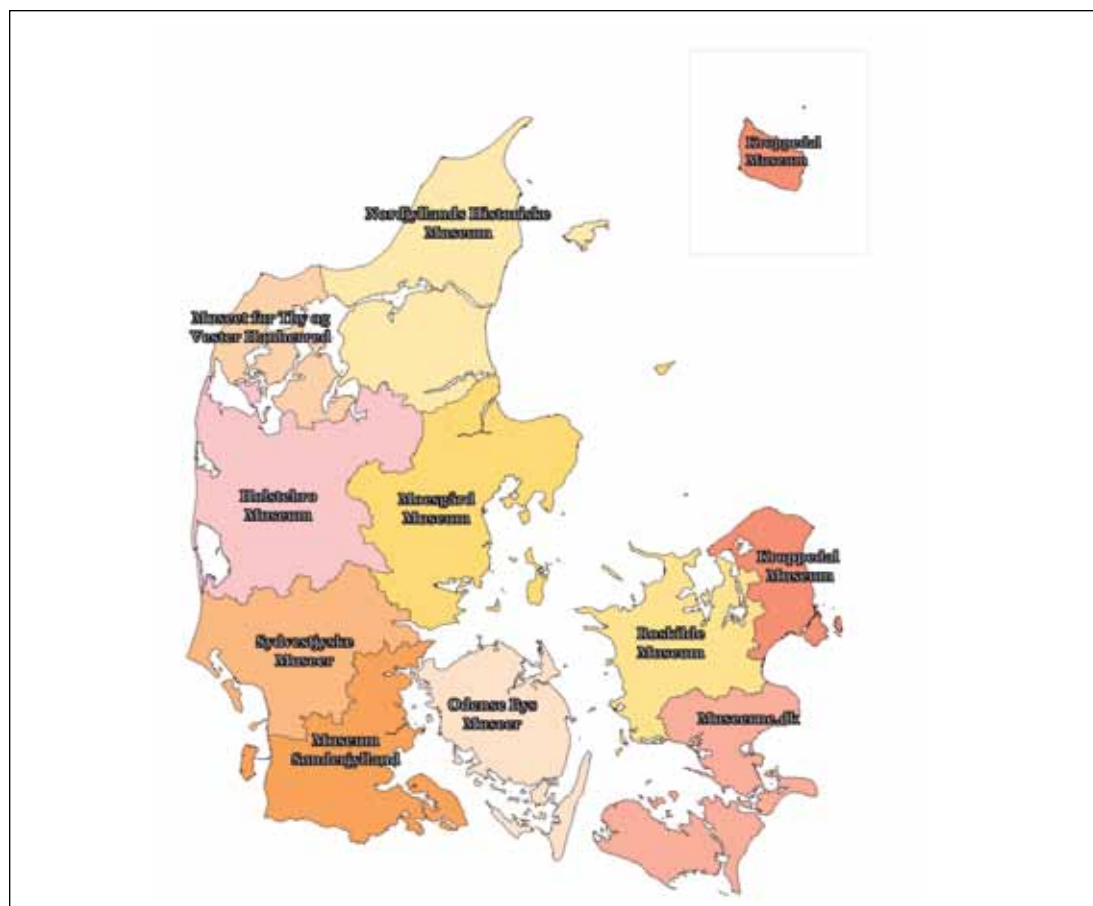
Kulturministeren har ansvaret for tilsynet med fortidsminder og sten- og jorddiger.

Museumslovens § 29 o, stk. 1:

Kulturministeren påser overholdelsen af bestemmelserne i dette kapitel og af de regler, der er udstedt i medfør af bestemmelserne.

Kulturarvsstyrelsen står for tilsynet med fortidsminder og sten- og jorddiger på vegne af kulturministeren, jf. § 10, nr. 61, i delegationsbekendtgørelsen. Styrelsen varetager tilsynsopgaven i samarbejde med 10 statsanerkendte museer. Muligheden for samarbejdet med museer følger af tilsynsbekendtgørelsen.

Nedenfor ses et kort over de enkelte tilsynsmuseers områder. I bilag 5 findes ligeledes en oversigt over tilsynsmuseerne med oplysning

Figur 2.2.a.: Kort over museernes områder i relation til tilsynsopgaven.

om deres akronymer og de kommuner, hvor de fører tilsyn.

Det er fastsat i museumsloven, at der skal føres tilsyn med overholdelsen af reglerne i museumslovens kapitel 8 a og regler, der følger heraf.

Tilsynet skal sikre, at følgende overholdes:

- forbuddet mod at ændre i tilstanden af sten- og jorddiger (museumslovens § 29 a),
- forbuddet mod at ændre i tilstanden af fortidsminder (museumslovens § 29 e),
- den 2 m dyrkningsfri bræmme om fortidsminder (museumslovens § 29 f),
- forbuddet mod at ændre i tilstanden af fortidsminder og historiske vrag på havbunden (museumslovens § 29 g, stk. 1 og 2),
- påbud og forbud, som er udstedt i medfør af museumslovens kapitel 8 a (museumslovens § 29 o, stk. 3), og
- vilkår, der er fastsat i tilladelser (museumslovens § 29 o, stk. 3).

Museumsloven indeholder ikke nærmere regler for omfang og tilrettelæggelse af tilsynet. Loven bestemmer heller ikke, hvor ofte der bør føres tilsyn. Tilsyn bør imidlertid foregå med et interval, så krav om reetablering ved konstatering af ulovlige forhold ikke må opgives, fordi ejer eller bruger kan siges at være i god tro om det ulovlige forhold.

Forældelsesfristen for strafbare forhold er 5 år, jf. museumslovens § 40 a, stk. 6. Der er dog ikke nogen lovbestemt frist for ejers eller brugers pligt til at rette op på et ulovligt forhold, bortset fra hvad der følger af almindelige retsgrundsætninger.

2.3. Kulturarvsstyrelsens reaktionspligt

Kulturarvsstyrelsen har pligt til at reagere, når den bliver opmærksom på et ulovligt forhold. Det følger af museumslovens § 29 o, stk. 4.

Styrelsen skal derfor undersøge et forhold nærmere, når der er mistanke om, at der er sket en lovovertredelse. Det gælder dog ikke, hvis anmeldelsen eller klagen kan afvises som værende åbenbar grundløs.

Pligten til at reagere gælder, uanset hvordan styrelsen bliver bekendt med det ulovlige forhold.

Kulturarvsstyrelsen skal som offentlig myndighed sørge for at skaffe tilstrækkelige oplysninger til, at der kan træffes en korrekt afgørelse. Det kan f.eks. ske ved at indhente udtalelser og lignende.

Efter museumslovens § 29 o, stk. 4, skal styrelsen sørge for, at et ulovligt forhold gøres lovligt, medmindre forholdet er af underordnet betydning.

Det betyder, at Kulturarvsstyrelsen skal undersøge et forhold nærmere, når der er mistanke om, at museumslovens kapitel 8 a eller de regler, som følger heraf, er overtrådt. Reaktionspligten gælder også i forhold til overtrædelser af tidligere meddelte påbud og forbud efter loven, af vilkår fastsat i en tidligere meddelt tilladelse eller dispensation og af klagemyndighedens (Naturklagenævnet) afgørelser.

Forhold af underordnet betydning

Hvis styrelsen vurderer, at der er tale om forhold af underordnet betydning, så har den ikke pligt til at lovliggøre forholdet. Hvornår, der er tale om et forhold af underordnet betydning, fortolkes snævert.

Når Kulturarvsstyrelsen skal reagere på et ulovligt forhold, sker det i forhold til ejeren og evt. brugeren af ejendommen, hvor fortidsmindet/diger ligger. Ejeren/brugeren har pligt til at rette op på et ulovligt forhold. Det fremgår af museumslovens § 29 p, stk. 1.

Når Kulturarvsstyrelsen skal sørge for at lovliggøre et ulovligt forhold, bestemmer styrelsen, hvordan dette skal ske. Styrelsen skal handle hensigtsmæssigt, hvilket bl.a. indebærer, at der i visse situationer skal handles hurtigt og effektivt.

Proportionalitets- og lighedsprincippet

Kulturarvsstyrelsen skal i øvrigt handle i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet og lighedsprincippet.

- Proportionalitetsprincippet indebærer, at styrelsens indgreb over for ejeren eller bru-

geren skal stå i rimeligt forhold til formålet. Et mere bebyrdende indgreb må ikke bruges, når et mindre bebyrdende indgreb er tilstrækkeligt.

- Lighedsprincippet indebærer, at enkelte borgere ikke må forskelsbehandles, medmindre der er særlig hjemmel til dette.

Hvis tilsynsmyndigheden optræder passivt

Hvis tilsynsmyndigheden er opmærksom på et ulovligt forhold, men ikke gør noget i forhold til det, kan dette reelt anses for at være en tilladelse, uden at lovens formkrav, klageregler m.v. iagttages.

Den femårige tilsynsfrekvens for fortidsminder (se kapitel 5.1. om det periodiske tilsyn) er fastsat for, at krav om reetablering ved konstatering af ulovlige forhold ikke vanskeliggøres.

3. Beskyttelsen af fortidsminder

3.1. Hvilke fortidsminder er beskyttet? (ML § 29 e og lovens bilag)

Fortidsminder er beskyttet mod tilstandsændringer. Det fremgår af museumslovens § 29 e, stk. 1. De typer af fortidsminder, som er beskyttet er nævnt i bilag 1 til museumsloven.

Følgende fortidsminder er umiddelbart (automatisk) beskyttet, hvis de er synlige i terrænet:

- 1) høje og røser,
- 2) stengrave, dysser og jættestuer,
- 3) skibssætninger,
- 4) ubebyggede voldsteder og værfter,
- 5) forsvarsanlæg,
- 6) ødekirkegårde,
- 7) ruiner,
- 8) runesten og bautasten,
- 9) sten med helleristninger samt
- 10) kors, milepæle, vildtbanesten og lignende.

Gravhøje er automatisk beskyttede, hvis de er synlige i terrænet. Størrelsen på gravhøje kan variere lige fra små høje under ½ m til store høje som f.eks. Jellinghøjene. Også gravhøjenes synlighed i landskabet kan være meget forskellig, alt efter om de ligger i åbent land eller tæt skov. Det er uden betydning for beskyttelsen af gravhøjen, om der står en granitsten med bogstaverne "FM" på den. Stenene blev tidligere sat op i forbindelse med frivillige fredninger indtil 1937, hvor den automatiske fredning blev indført.

Foto: Torben Dehn

Stendysser er automatisk beskyttede, hvis de er synlige i terrænet. Dyssen, som den ses på fotoet, er et klassisk eksempel, men oprindeligt har den været dækket af en jordhøj. Der kan både over og under jordoverfladen stadigvæk være spor af denne jordhøj.

Foto: Torben Dehn

Ruiner er automatisk beskyttede, hvis de er synlige i terrænet. Her ses Kalø Slotsruin, som er en af landets mest kendte ruiner. Men ruiner omfatter også mindre fremtrædende anlæg som rester af boder og hytter på middelalderens handelspladser, f.eks. Albuen på Lolland.

Foto: Torben Dehn

Bautasten er automatisk beskyttede. Der findes ikke mange bautasten rundt omkring i landet, men i Louisenlund på Bornholm er der en stor samling. Navnet Louisenlund stammer fra, at Frederik den VII tilegnede den til grevinde Danner, f. Louise Rasmussen.

Foto: Torben Dehn

Helleristninger er automatisk beskyttede. Her ses en klippeflade med hjulkors og skålgruber på Bornholm. Helleristninger findes dog også på løse sten i f.eks. stendiger.

Foto: Torben Dehn

Følgende fortidsminder er kun beskyttet, når ejeren er oplyst om deres tilstedeværelse:

- 1) mølleanlæg,
- 2) dæmninger,
- 3) bro- og vejanlæg,
- 4) stenvolde og stenrækker,
- 5) bebyggede voldsteder og værfter,
- 6) helligkilder,
- 7) kanaler,
- 8) anlæg ved eller i søer, åer og moser,
- 9) bopladser,
- 10) fortidsminder omfattet af kapitel 1, som ikke er synlige i terrænet,
- 11) sten og træer, hvortil der er knyttet folketro, historisk overlevering eller kulturhistorisk tradition,
- 12) krigergrave,
- 13) mindesmærker,
- 14) sten- og jorddiger,
- 15) agerspor,
- 16) fangstgruber samt
- 17) sten- og grenkast.

Kulturarvsstyrelsen giver ejere meddelelse

Det er Kulturarvsstyrelsen, som giver meddelelse om tilstedeværelsen af fortidsminder til ejere, jf. museumslovens § 29 e, stk. 3. Styrelsen kan tinglyse ejermeddelelsen, jf. museumsloven § 29 e, stk. 5.

Kulturarvsstyrelsen oplyser på begæring, hvilke beskyttede fortidsminder der findes på en ejendom, og hvilken udstrækning de har, jf. museumslovens § 29 e, stk. 4. Der er tale om en serviceoplysning, som gives til grundejere.

Hvad er en tilstandsændring?

Forbuddet mod tilstandsændringer gælder alle fysiske indgreb i selve fortidsmindet. Alle foranstaltninger, der påvirker fortidsmindets indhold eller overflade, er derfor i strid med loven.

Fortidsminder kan imidlertid bruges til græsning, hvis kreaturerne ikke beskadiger dem. Fældning af bevoksning på et fortidsminde og pleje af dette betragtes ikke som en tilstandsændring af selve fortidsmindet. Se nærmere herom i kapitel 7.

3.2.2 m dyrkningsfri bræmme (ML § 29 f)

På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem, må der ikke dyrkes.

Museumslovens § 29 f:

På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem må der ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metaldetektor.

Broer var indtil en lovændring i 1992 automatisk beskyttede, men i dag er broer – som f.eks. Immervad bro – kun beskyttede efter meddelelse til ejeren.

Foto: Torben Dehn

Sten, hvortil der knytter sig folketro er beskyttede, når ejeren har modtaget meddelelse. Sct. Knuds Sten ved Vissenbjerg, som ses ovenfor, er et eksempel på et sådant fortidsminde. Sct. Knuds Sten blev dog fredet allerede i 1810. Navnet stammer fra traditionen om, at Knud den Hellige skal have hvilet sig på den på vej til Albani Kirke i Odense, hvor han blev myrdet i 1082. På den lille sten skal kong Knuds våbendrager have siddet.

Foto: Torben Dehn

På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem (fredningsgrænsen), må der ikke dyrkes. Formålet med den dyrkningsfri bræmme er at forhindre yderlig nedpløjning af de anlæg, som i senere perioder er anbragt i tilknytning til gravhøjen.

Foto: Torben Dehn

Her ses et eksempel på pløjning i 2 m bræmmen, hvorved et anlæg i tilknytning til en høj er beskadiget.

Foto: Torben Dehn

3.3. Fortidsminder på havbunden og vrug af skibe m.v.

Museumslovens § 29 g indeholder et forbud mod alle aktiviteter, der kan beskadige fortidsminder og historiske vrug på havbunden. Forbuddet gælder såvel direkte indgreb i fortidsminder og vrug som indirekte indgreb som følge af, at der ændres i havbunden omkring disse.

Der sondres ikke mellem kendte og ukendte vrug og fortidsminder. De er beskyttet på samme måde.

Her ses et eksempel på et skibsvrug, som er beskyttet efter museumslovens § 29 g. Der er tale om vrug af en ca. 10 m lang klinkbygget båd, som blev fundet ved anlæggelsen af Amager Strandpark og udgravet. Det kan dateres til sidste halvdel af 1500-tallet.

Foto: Morten Johansen, Vikingeskibsmuseet

Museumslovens § 29 g: (uddrag)

Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af fortidsminder på havbunden, hvis de befinder sig i territorialfarvet eller på kontinentalsoklen, dog ikke ud over 24 sømil fra de basislinjer, hvorfra bredden af det ydre territorialfarvand måles.

Stk. 2. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af vrug af skibe eller skibsladninger, der må antages at være gået tabt for mere end 100 år siden, hvis de befinder sig i de områder, der er nævnt i stk. 1, i vandløb eller i søer.

3.4. Dispensation til at ændre et fortidsminde og klageadgang

Fortidsminder på landjorden og på havbunden er beskyttet mod ændringer ifølge museumslovens § 29 e, § 29 f og § 29 g. Kulturarvsstyrelsen kan imidlertid i særlige tilfælde dispensere fra disse bestemmelser, jf. museumslovens § 29 j, stk. 1. En ansøgning om dispensation sendes til styrelsen.

Bestemmelsen om dispensation til at ændre et fortidsminde administreres restriktivt. Derfor giver Kulturarvsstyrelsen meget sjældent tilladelse til at fjerne et fortidsminde.

Klageadgang

Reglerne om adgangen til at klage over Kulturarvsstyrelsens afgørelser om dispensation til Naturklagenævnet findes i museumslovens § 29 t og delegationsbekendtgørelsen.

Udnyttede tilladelser

En tilladelse falder bort, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er givet, eller ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år. Se museumslovens § 29 k, stk. 2.

4. Beskyttelsen af sten- og jorddiger m.v.

4.1. Hvilke diger er beskyttet? (ML § 29 a og digebekendtgørelsen)

Sten- og jorddiger er beskyttet mod tilstandsændringer ifølge museumslovens § 29 a, stk. 1 (den generelle beskyttelse). De beskyttede diger fremgår af digebekendtgørelsens § 1, stk. 1 og 2.

Diger, der er beskyttet:

- 1) stendiger,
- 2) andre diger, der ejes af offentlige myndigheder,
- 3) andre diger, der ligger på eller afgrænser naturtyper, der er beskyttede efter

- 4) naturbeskyttelseslovens § 3, og andre diger, der fremgår af kortbladet for det pågældende område i Kort- og Matrikelstyrelsens kortværk Danmark (1:25.000) i den seneste reviderede udgave forud for den 1. juli 1992.

Stendiger er som udgangspunkt beskyttede og må derfor ikke ændres.

Foto: Fyns Amt

Jorddiger er i dag beskyttede, når de fremgår af kortbladet for det pågældende område i Kort- og Matrikelstyrelsens kortværk Danmark (1:25.000) i den seneste reviderede udgave forud for den 1. juli 1992. Det er hensigten, at kommunerne i fremtiden skal foretage en konkret udpegning af, hvilke diger som skal være beskyttede.

Foto: Det Regionale Faglige Kulturmiljøråd, Viborg

I Kulturarvsstyrelsens vejledning om beskyttede sten- og jorddiger, 2009 findes yderligere oplysninger om beskyttede sten- og jorddiger.

Diger, der ikke er beskyttet

Diger, som ikke er beskyttet, er nævnt i § 1, stk. 2, i digebekendtgørelsen.

Det er:

- 1) diger eller dele af diger, der ligger i byzone eller sommerhusområde, medmindre diget afgrænser et byzone- eller sommerhusareal fra landzone,
- 2) diger omkring kirkegårde, der er omfattet af lovgivningen om Folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde,
- 3) havediger,
- 4) diger langs vandløb, der alene har til formål at sikre lavtliggende arealer mod oversvømmelse,
- 5) diger, der alene tjener kystbeskyttelsesformål, og
- 6) diger, der alene tjener til beskyttelse mod sand- eller snefygning.

Undtagelser hertil findes dog i digebekendtgørelsens § 1, stk. 3 og 4.

For sten- og jorddiger og lignende, der er beskyttet som fortidsminder, gælder reglerne om fortidsminder, se kapital 3.

Beskyttelse efter konkret udpegning af diger

I kommuner, hvor den generelle beskyttelse erstattes af en konkret beskyttelse efter en samlet vurdering, gælder § 2 i digebekendtgørelsen, jf. samme bekendtgørelses § 1, stk. 4. Der er p.t. ikke foretaget konkrete udpegninger.

I vejledningen om beskyttede sten- og jorddiger kan der læses om baggrunden for at beskytte digerne.

4.2. Dispensation til at ændre et dige og klageadgang

Diger er som nævnt ovenfor beskyttet mod tilstandsændringer. Kommunalbestyrelsen kan imidlertid i særlige tilfælde dispensere fra forbuddet mod at ændre tilstanden af sten-

Dette jorddige er beskyttet som fortidsminde og dermed omfattet af museumsloven § 29 e. Diger kan beskyttes som fortidsminder, hvis de har en særlig kulturhistorisk betydning. I dette tilfælde formodes diget at være rester af en forsvarsvold fra jernalderen.

Foto: Torben Dehn

og jorddiger, jf. museumslovens § 29 j, stk. 2. Ansøgningen om dispensation sendes til den kommune, hvor diget er.

Bestemmelsen om dispensation administreres restriktivt. Det er kun sjældent, at der gives tilladelse til at fjerne et helt dige. Dige-
nembrud kan tillades, hvor det er særligt begrundet. Det kan f.eks. være tilfældet ved mageskifte, hvor det er uforholdsmæssigt vanskeligt at komme til nytilkøbt jord. Det samme gælder, hvis det bl.a. ud fra en trafik-
sikkerhedsmæssig vurdering er farligt at køre ud på en landevej.

Klageadgang

Kommunalbestyrelsens afgørelse kan indbringes for Naturklagenævnet. Reglerne om adgangen til at klage over kommunalbestyrelsernes afgørelser om dispensation til Naturklagenævnet findes i museumslovens § 29 t.

Udnyttede tilladelser

En tilladelse bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er givet. Det samme er tilfældet, hvis den ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år, jf. museumslovens § 29 k, stk. 2.

5. De forskellige former for tilsyn

I dette kapitel beskrives de forskellige former for tilsyn, som Kulturarvsstyrelsen udfører, samt med hvilken hyppighed de skal foregå.

5.1. Det periodiske tilsyn med fortidsminder

Der skal føres systematisk tilsyn med de fortidsminder, som er beskyttet efter museumslovens § 29 e, herunder sten- og jorddiger, der er beskyttet som fortidsminder. Det er målet, at alle fortidsminder tilses inden for en 5-årig periode.

Kulturarvsstyrelsen har indgået aftale med 10 museer om, at de mod vederlag bistår styrelsen ved det periodiske tilsyn.

De enkelte tilsynsmuseer skal besigtige de fortidsminder, der ligger inden for deres område, med max. 5 års mellemrum. Museet tilrettelægger selv, hvornår det besigtiger det enkelte fortidsminde inden for den 5-årige periode. Der skal dog være et løbende tilsyn i perioden. Kulturarvsstyrelsen kan også – uden for det periodiske tilsyn - bede et museum om at besigtige et bestemt fortidsminde ved behandling af en konkret sag, se kapitel 5.2.

Retningslinjer for selve besigtigelsen samt forberedelse og opfølgning er beskrevet i kapitel 6.

5.2. Tilsyn med fortidsminder efter anmeldelse

Kulturarvsstyrelsen kan uden for det periodiske tilsyn bede et tilsynsmuseum om at besigtige et fortidsminde. Det er f.eks. tilfældet, når styrelsen har modtaget en anmeldelse om, at et fortidsminde er beskadiget eller fjernet.

Bliver Kulturarvsstyrelsen opmærksom på et ulovligt forhold (f.eks. efter anmeldelse) skal styrelsen reagere. Det følger derfor af tilsynsaftalerne, at et museum også skal besigtige fortidsminder inden for museets område, hvis styrelsen specifikt beder museet herom.

Modtager et tilsynsmuseum en anmeldelse om beskadigelse af et fortidsminde, skal museet underrette styrelsen. Til brug for den videre sagsbehandling besigtiger museet fortidsminde efter aftale med Kulturarvsstyrelsen.

5.3. Tilsyn med sten- og jorddiger efter anmeldelse

Kulturarvsstyrelsen fører ikke et systematisk, periodisk tilsyn med sten- og jorddiger, som er beskyttet efter museumslovens § 29 a. Det fremgår imidlertid af tilsynsaftalerne, at museerne efter aftale med Kulturarvsstyrelsen skal besigtige sten- og jorddiger, hvis en konkret sag rejses. Det kan ske efter anmeldelse om, at et dige er beskadiget.

Ved en anmeldelse om beskadigelse af et sten- eller jorddige vil Kulturarvsstyrelsen bede det museum, som normalt udfører det periodiske tilsyn i samme område om at besigtige diget.

Hvis der konstateres ulovlige forhold i relation til sten- og jorddiger, gælder som udgangspunkt de samme retningslinjer, som i sager om fortidsminder. Styrelsen vil dog i denne type af sager også henvende sig til kommunen, som diget ligger i. Det er kommunerne, der kan dispensere fra forbuddet mod at ændre diger.

5.4. Tilsyn med overholdelse af vilkår i tilladelser (ML § 29 o, stk. 3)

Kulturarvsstyrelsen kan tillade ændringer i fortidsminders tilstand, mens kommunerne kan give tilladelse til at ændre diger. Det følger af museumslovens § 29 j. I tilladelserne kan der stilles krav om overholdelse af vilkår. De vilkår, der knyttes til en tilladelse, er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen (f.eks. forpagtere) uden hensyn til, hvornår retten er stiftet, jf. museumslovens § 29 k, stk. 1.

Kulturarvsstyrelsen skal føre tilsyn med, at de vilkår, der er fastsat i tilladelser, overholdes, jf. museumslovens § 29 o, stk. 3.

Kontrol ved det periodiske tilsyn omfatter også kontrol af, at eventuelle vilkår, som er fastsat i tilladelser, overholdes. Museerne vil også efter konkret anmodning fra Kulturarvsstyrelsen skulle kontrollere, om vilkår i tilladelser er overholdt – både i relation til sager om fortidsminder og diger.

5.5. Tilsyn med om påbud og forbud overholdes (ML § 29 o, stk. 3)

Påbud og forbud, som udstedes i en håndhævelsessag, skal efterkommes. Museumslovens § 29 o, stk. 3, bestemmer, at Kulturarvsstyrelsen skal kontrollere, at påbud og forbud efter lovens kapitel 8 a efterkommes.

Det periodiske tilsyn omfatter også at kontrollere, at eventuelle påbud og forbud efterkommes. Museerne skal også efter en konkret anmodning fra Kulturarvsstyrelsen kontrollere, om påbud og forbud efterkommes – både i relation til sager om fortidsminder og diger. Styrelsen sender derfor kopi af påbud og forbud til museerne.

5.6. Tilsyn med fortidsminder og historiske vrage på havbunden efter anmeldelse

Der føres ikke et systematisk, periodisk tilsyn med fortidsminder og historiske vrage på havbunden, som er beskyttet efter museumslovens § 29 g. Modtager Kulturarvsstyrelsen en anmeldelse om beskadigelse el. lign., vil styrelsen bede det museum, som har det marinarkæologiske ansvarsområde, hvor fortidsmindet eller vraget ligger, om at besigtige det. Det er ikke (nødvendigvis) de samme museer, der besigtiger fortidsminder på landjorden som på havbunden.

For tilsynssager om fortidsminder og historiske vrage på havbunden gælder som udgangspunkt de samme reaktionsmuligheder som i sager om fortidsminder på landjorden.

6. Tilsynet i marken (besigtigelsen)

6.1. Tilrettelæggelse af tilsynet i marken

Tilsynsmuseerne skal besigtige de fortidsminder og sten- og jorddiger, som ligger i deres område, jf. ovenfor. I dette kapitel er det overordnet beskrevet, hvad museerne skal gøre før, under og efter besigtigelsen i marken.

6.2. Før besigtigelse

Museet kan bl.a. i databasen, som Kulturarvsstyrelsen stiller til rådighed, orientere sig om fortidsminder og diger. I databasen kan museet finde fredningsteksten og nyberejnings teksten, og under "Journalsager" i databasen kan museet få et overblik over tidligere og verserende sager. Sagerne findes i Kulturarvsstyrelsen.

6.2.1. Lodsejerkontakt

Lov nr. 442 af 9. juni 2004 om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter (retssikkerhedsloven) indeholder regler om, hvornår og hvordan en besigtigelse af et fortidsminde eller dige skal varsles.

Udendørs ellers indendørs besigtigelse?

Om en besigtigelse skal varsles efter retssikkerhedsloven, afhænger af, hvorvidt den foregår indendørs eller udendørs. Generelt skal indendørs besigtigelser varsles, mens dette ikke er tilfældet for udendørs besigtigelser. Det er kun ganske få tilsynsbesøg, som vil skulle varsles i medfør af retssikkerhedsloven. Det er Kulturarvsstyrelsen, som træffer afgørelser vedrørende varsling af besigtigelser efter reglerne i retssikkerhedsloven. Dette betyder, at tilsynsmuseet skal rette henvendelse til Kulturarvsstyrelsen, hvis en besigtigelse skal varsles i medfør af retssikkerhedsloven.

Den tilsynsførende skal således være opmærksom på, om en besigtigelse skal varsles i henhold til reglerne i retssikkerhedsloven. Er den

tilsynsførende i tvivl om dette, kan der søges bistand i Kulturarvsstyrelsen.

Det afgørende for, at en besigtigelse skal varsles, er overordnet set, om den består i husundersøgelse eller f.eks. undersøgelse af andre lokaliteter. Dette fremgår af retssikkerhedslovens regler.

Lovens kapitel 2 indeholder reglerne for gennemførelse af tvangsindgreb, herunder fremgangsmåden ved varsling, mens kapitel 3 vedrører forholdet til strafferetsplejen ved gennemførelsen af tvangsindgreb.

- § 1, stk. 1, bestemmer, at lovens kapitel 2 og 3 gælder ved tvangsindgreb, som den offentlige forvaltning udfører uden for strafferetsplejen, og som består i bl.a. husundersøgelse - dvs. indendørs.
- § 1, stk. 2, bestemmer, at lovens kapitel 3 også gælder ved tvangsindgreb, som den offentlige forvaltning udfører uden for strafferetsplejen, og som består i bl.a. undersøgelse af andre lokaliteter.

Hvad er en husundersøgelse?

Udtrykket "husundersøgelse" svarer til udtrykket i grundlovens § 72. Husundersøgelser omfatter undersøgelse af private lokaliteter, som bruges til beboelse og andre rum, der ikke er offentligt tilgængelige som f.eks. fabriks- og lagerlokaler, baglokaler til butikker m.v., garager, stalde og lader.

Uden for udtrykket husundersøgelse falder undersøgelse af udendørs lokaliteter som f.eks. marker, haver, gårdspladser og byggepladser. Undersøgelser af udendørs lokaliteter er derfor ikke omfattet af lovens kapitel 2 om bl.a. varsling. Heller ikke undersøgelse af lokaler, hvortil der er almindelig offentlig adgang som f.eks. butiks- og restaurationslokaler, falder ind under udtrykket husundersøgelse.

Hvad er andre lokaliteter?

Udtrykket ”undersøgelser af andre lokaliteter” omfatter lokaliteter, hvortil der er almindelig offentlig adgang, som f.eks. butikslokaler og visse kontorlokaler. Udtrykket omfatter også udendørslokaliteter, dvs. f.eks. haver, marker, gårdspladser og byggepladser. Heri ligger dog ikke, at en myndigheds tilstedeværelse på f.eks. en privat mark eller i en privat skov, have eller lignende nødvendigvis vil udgøre et tvangsindgreb omfattet af bestemmelsen.

I de tilfælde, hvor besigtigelsen er omfattet af begrebet husundersøgelse, skal Kulturarvsstyrelsen varsle besigtigelsen. Styrelsen har et standardbrev for varsling, der kan tages udgangspunkt i.

Pligt til at underrette om tid og sted

Når Kulturarvsstyrelsen udfylder varslingsbrevet, skal den være særlig opmærksom på, at tid og sted for besigtigelsen altid skal oplyses, jf. retssikkerhedslovens § 5, stk. 2, nr. 1.

Pligten til at underrette om tid indebærer, at dato og klokkeslæt for besigtigelsen skal oplyses. Der skal dog ikke nødvendigvis angives et præcist tidspunkt for, hvornår besigtigelsen vil ske den pågældende dag. Oplysning om, at det f.eks. vil ske om formiddagen eller i tidsrummet mellem ca. kl. 14 og 16 er tilstrækkeligt. Skal et tilsynsmuseum foretage besigtigelsen indhenter styrelsen de nødvendige oplysninger hos museet, herunder oplysninger om besigtigelsestidspunkt, inden at der træffes afgørelse.

Museerne (tilsynsførerne) har ikke pligt til at annoncere besigtigelser i dagspressen. Det kan dog være en god idé, ligesom at tilsynsførerne ringer på lodsejerens dør, inden fortidsmindet/diget besigtiges.

Mistanke om strafbar lovovertrædelse

Hvis en person med rimelig grund mistænkes for at have begået en strafbar lovovertrædelse,

kan tvangsindgreb over for vedkommende for at skaffe oplysninger om forhold, som mistanken omfatter, alene ske efter reglerne i retsplejeloven om strafferetsplejen. Se retssikkerhedslovens § 9.

Det betyder, at en sag skal overgives direkte til politiet, hvis Kulturarvsstyrelsen har rimelig mistanke om, at der er sket en (grov) lovovertrædelse, som vil ende med en strafesag. Fortidsmindet kan som udgangspunkt besigtiges, hvis styrelsen vurderer, at det ikke er nødvendigt at overgive sagen til politiet, fordi det ulovlige forhold kan lovliggøres ved et påbud eller en selvhjælpshandling.

6.2.2. Adgang til offentlige og private ejendomme (ML § 29 r)

Kulturarvsstyrelsen eller de personer, som styrelsen har bemyndiget til det, har adgang til offentlige og private ejendomme uden retskendelse for at udføre deres opgaver efter museumslovens kap. 8 a eller de regler, der følger heraf. Det samme gælder lokaliteter, der helt eller delvist benyttes erhvervsmæssigt. Legitimation skal vises på forlangende. Politiet yder nødvendig bistand til at udnytte adgangsretten.

Kulturarvsstyrelsen og tilsynsmuseerne har derfor uden videre adgang til offentlige og private ejendomme i forbindelse med tilsynsopgaver. Afviser ejeren/brugeren at give adgang, kan styrelsen bede politiet om bistand.

6.2.3. Huskeliste

Huskeliste i relation til besigtigelser:

- tablet (it-udstyr),
- digitalkamera,
- målebånd,
- kompas,
- evt. markeringspæle (til brug ved fotografering for synliggørelse af evt. ulovligheder),
- legitimationskort,
- folder om fortidsminder eller diger til lodsejeren.

6.3. Besigtigelsen

Denne figur illustrerer overordnet, hvad museet skal foretage sig under en besigtigelse i tilsynsøjemed.

Figur. 6.3.a.: Oversigt over museets opgaver under en besigtigelse

Opgaverne uddybes i de følgende afsnit.

6.3.1. Om at lokalisere fortidsmindet /diget

Fortidsmindet/diget kan bl.a. lokaliseres ved brug af kort. Hvis anlægget er svært at (gen)finde, kan ældre målebordsblade supplere de moderne kort. De ældre korts detaljeringsgrad er meget større end de moderne korts. Et kompas kan være til stor hjælp i tæt skov, på et stort hedeareal, i nyere byudvik-

lingsområder eller hvor et anlæg kan være svært at identificere i en større gruppe af anlæg.

Kan tilsynsmuseet ikke genfinde et fortidsmindet, indberetter museet dette til Kulturarvsstyrelsen via databasen.

Forholdsvis mange beskyttede fortidsminder ligger i skov, da beliggenheden her beskyttede dem bedre her end i det åbne land. Gravhøjen er i dette tilfælde nem at lokalisere, men i tæt skov kan fortidsminder være sværere at finde.

Foto: Torben Dehn

I andre tilfælde kan det være mere vanskeligt at lokalisere gravhøjene.

Foto: Torben Dehn

6.3.2. Fortidsmindets/digets tilstand

6.3.2.1. Notering af tilstand i indberetningsskema

Museet skal kontrollere, om den eksisterende beskrivelse af fortidsmindet (mål, tilstand og evt. skader) stemmer overens med fortidsmindets aktuelle tilstand. Museet noterer sine iagttagelser i indberetningsskemaet i databasen, herunder konstaterede ændringer m.v.

Museet skal også verificere fortidsmindets beliggenhed visuelt og ved GPS-måling. I den sammenhæng oplyses eventuelle rettelser i indberetningsskemaet.

Museet skal endelig vurdere tilstand og evt. skader på diger (ikke omfattet af det periodiske tilsyn). Museet noterer sine iagttagelser og evt. konstaterede ændringer i indberetningsskemaet i databasen.

Overholdes vilkår, påbud og forbud

Ved besigtigelsen skal museet kontrollere, om vilkår, der er fastsat i tilladelser om fortidsminder/diger, overholdes. Dette gælder ved

besigtigelser som led i såvel det periodiske tilsyn med fortidsminder som ved besigtigelser af fortidsminder og diger efter konkret anmodning.

Museet skal også kontrollere, om påbud og forbud efterkommes. Det gælder ved besigtigelser som led i såvel det periodiske tilsyn med fortidsminder som ved besigtigelser af fortidsminder/diger efter konkret anmodning.

Bliver tilsynsmuseet opmærksom på skader på fortidsmindet/diget, skal museet bl.a. notere:

- omfanget af skaden,
- om der er tale om en ny eller gammel skade,
- hvilke(n) bestemmelse(r), som er overtrådt (f.eks. § 29 a, § 29 e, § 29 f, § 29 k og/eller § 29 o, stk. 3), og
- andre forhold, som, tilsynsmuseet mener, har betydning.

6.3.2.2. Fotografering

Museet skal ved besigtigelsen fotografere fortidsmindet/diget med et digitalkamera, så dets

udseende (tilstand) på besigtigelsestidspunktet er kendt. Fortidsmindet/diget fotograferes fra den vinkel/de vinkler, hvor det tydeligste indtryk af anlæggets karakter og omgivelser kan opnås. Der tages også et fotografi af fortidsmindet/diget i sin helhed, i det omfang det er muligt. Eventuelle skader på fortidsmindet/diget fotograferes også.

Hvert enkelt fotografi tildeles et entydigt nummer, som refererer til fortidsmindet/diget, så det kan identificeres. I indberetningsskemaet skrives en kort tekst ud for det enkelte fotonr. Det skal også oplyses, fra hvilket verdenshjørne det enkelte fotografi er taget. (Eksempel 1: højen set fra vest og eksempel 2: § 29 e overtrædelse set fra øst). Fotografierne sendes elektronisk til styrelsen sammen med indberetningsskemaet.

Ved konstatering af lovovertrædelser bør Kulturarvsstyrelsen sende fotografierne, som er taget af fortidsmindet/diger sammen med den første skriftlige henvendelse til ejeren/brugeren.

6.3.2.3. Øvrige oplysninger

Under besigtigelsen skal museet endelig sørge for at notere alle relevante oplysninger, så indberetningsskemaet kan sendes i udfyldt stand til Kulturarvsstyrelsen.

Er ejeren eller brugeren af fortidsmindet tilstede, skal tilsynsmuseet notere evt. oplysninger fra ejeren/brugeren.

6.4. Efter besigtigelse

Nedenstående figur illustrerer overordnet, hvad der sker efter en besigtigelse.

6.4.1. Museet underretter Kulturarvsstyrelsen

Efter besigtigelsen af fortidsmindet/diget skal tilsynsmuseet indberette oplysninger og fotografier fra besigtigelsen til Kulturarvsstyrelsen. Indberetningsskemaet udfyldes og sendes til styrelsen.

Tidspunktet for indsendelse af indberetningsskemaet afhænger af, om museet har konstateret ulovlige forhold.

6.4.2. Ingen ulovlige forhold

Har museet ikke konstateret ulovlige forhold, skal indberetningen ske umiddelbart efter besigtigelsen.

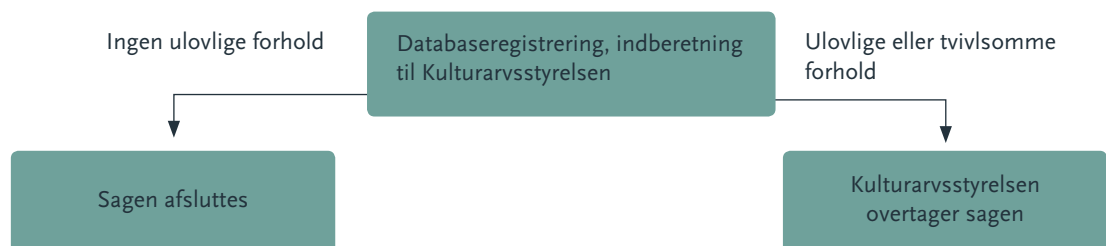
Særligt om besigtigelser, som er omfattet af begrebet husundersøgelse

Kulturarvsstyrelsen skal skrive en rapport til ejeren af fortidsmindet, hvis denne beder om det snarest og inden 14 dage efter en besigtigelse, som er omfattet af udtrykket husundersøgelse²⁾, hvor der ikke er sket en lovovertrædelse (se retssikkerhedslovens § 8). Bliver museet bedt om en rapport, giver Kulturarvsstyrelsen straks besked om dette.

6.4.3. Tvivlsomt om ulovlige forhold

Er tilsynsmuseet i tvivl, om et forhold kan anses for at være ulovligt, skal museet gøre Kulturarvsstyrelsen opmærksom på dette i indberetningsskemaet.

I tvivlstilfælde skal tilsynsmuseet straks indberette besigtigelsen til Kulturarvsstyrelsen. Styrelsen vurderer herefter, om der er tale om et ulovligt forhold, som der skal reageres overfor og i givet fald hvordan.

Figur. 6.4.a.: Oversigt over tilsynsmuseets opgaver efter en besigtigelse.

2) Se kapitel 6.2.1. vedrørende udtrykket husundersøgelse.

Fortidsminder er en vigtig del af oplevelsen af landskabet, hvis de er synlige og plejet. At fortidsminder fremtræder tydeligt i terrænet bidrager væsentligt til bevaringen af dem. Her ses gravhøje fra yngre stenalder.

Foto: Torben Dehn

6.4.4. Konstatning af ulovlige forhold

6.4.4.1. Indberetning til Kulturarvsstyrelsen

Tilsynsmuseet skal straks indberette overtrædelser af museumslovens kapitel 8 a til Kulturarvsstyrelsen, så styrelsen kan reagere. Tilsynsmuseet underretter om det ulovlige forhold ved at indsende indberetningsskemaet og de digitale fotos af fortidsmindet/diget til Kulturarvsstyrelsen.

6.4.4.2. Kulturarvsstyrelsens reaktionsmuligheder

Når Kulturarvsstyrelsen har modtaget de indberettede oplysninger, vil styrelsen vurdere, hvad der videre skal ske i sagen, herunder behovet for at tilsynsmuseet evt. genbesigtiger fortidsmindet.

Styrelsen konstaterer intet ulovligt forhold, forældelse o. lign.

Vurderer Kulturarvsstyrelsen (modsat museet):

- at der ikke er tale om et ulovligt forhold,

- at ulovligheden er af underordnet betydning eller
- at der er tale om forældelse eller passivitet, vil styrelsen afslutte sagen og indføre evt. rettelser i tingbogen.

Styrelsen konstaterer et ulovligt forhold

Vurderer Kulturarvsstyrelsen derimod, at der er tale om et ulovligt forhold, tager styrelsen stilling til, hvordan der skal reageres. Styrelsen har en reaktionspligt over for konstaterede lovovertrædelser.

Når Kulturarvsstyrelsen vurderer, hvordan den skal reagere over for det ulovlige forhold, sonderer den som hovedregel mellem:

- 1) ulovlige forhold, der er under etablering eller forberedelse og
- 2) ulovlige forhold, der er etableret eller udført.

Et eksempel på en lovovertrædelse kan være en kreaturskade som her. Umiddelbart efter at skaden blev opdaget, blev der sat et hegn op rundt om højen for at forhindre yderligere ødelæggelser. Senere udbedres skaderne ved, at fordybninger bliver fyldt op, og de blotlagte randsten bliver dækket til igen.

Foto: Torben Dehn

Hver situation giver mulighed for forskellige reaktioner, der dog i et vist omfang kan kombineres. Hvis bestemmelser, som kan fraviges ved tilladelse, er overtrådt, skal Kulturarvsstyrelsen tage stilling til, om der kan/skal ske fysisk eller retlig lovliggørelse.

- Retlig lovliggørelse indebærer, at der efterfølgende gives den nødvendige tilladelse.
- Fysisk lovliggørelse indebærer reetablering af de fysiske forhold, som de var før lovovertrædelsen. Inden der stilles krav om fysisk lovliggørelse bør det overvejes, om retlig lovliggørelse kan tillades.

Ejeren kan vælge at søge om tilladelse til at beholde de ændringer, som er sket. Lovliggørelse sker dog som hovedregel ved fysisk lovliggørelse. Det vil sige, at fortidsmindet/diget bringes tilbage til den oprindelige tilstand.

Er det ulovlige forhold af bagatelagtig karakter, vurderer styrelsen, hvilke skridt som evt. måtte være nødvendige og slutter herefter sagen. Enhver ændring af et fortidsminde

3) Se kapitel 6.2.1. vedrørende udtrykket husundersøgelse.

betragtes som udgangspunkt som ulovligt, jf. museumslovens § 29 e, stk. 1.

Reaktionsmulighederne, som knytter sig til de to nævnte situationer, er beskrevet kapitel 8 ff.

Efter en besigtigelse, som er omfattet af udtrykket husundersøgelse³⁾, skal Kulturarvsstyrelsen skrive en rapport til ejeren af fortidsmindet, hvis der er sket en lovovertrædelse, se retssikkerhedslovens § 8. Rapporten skal udleveres til ejeren snarest muligt - dvs. maksimalt inden 10-14 dage.

7. Beskadigelse/fjernelse af fortidsminder og sten- og jorddiger

Tilsynsmuseet skal ved besigtigelsen af et fortidsminde/dige konstatere, om dette er beskadiget eller fjernet. I dette kapitel beskrives de mest almindelige skader på fortidsminder/diger. Det beskrives også, hvad hel/delvis fjernelse er. Kapitlet indeholder således eksempler på overtrædelser af museumslovens § 29 a, § 29 e og § 29 f.

7.1. Ulovlig tilplantning

Ulovlig tilplantning er tilplantning af selve fortidsmindet og/eller i dets 2 m zone. Der

Tilplantning af fortidsminder er ulovlig. Tilplantning er ulovlig, dels fordi selve jordarbejdet ved plantningen kan være ødelæggende, dels fordi trærodde kan skade anlæg i højen. Dertil kommer risikoen for skader ved stormfald.

Foto: Nordjyllands Museum

Skader på fortidsminder kan opstå på mange forskellige måder. En af dem er publikums besøg og deraf følgende slid. Her er det dog en jættestue i en skolegård, hvor vegetationen er slidt væk i en sådan grad, at erosion er i gang. Jættestuen er i dag sat i stand, så der ikke sker yderligere skade på trods af beliggenheden tæt ved en skole.

Foto: Torben Dehn

skal sondres mellem menneskeskabt beplantning og selvsået bevoksning. Det er alene beplantning, som er ulovligt. Se museumslovens § 29 e, stk. 1, og evt. § 29 f, 1. pkt.

7.2. Dyrkningsskader

Det er ulovligt at forvolde dyrkningsskader på fortidsminder og diger. Dyrkningsskader er alle skader, som er forvoldt af markbehandlingsredskaber. Dyrkningsskader omfatter

såvel partielle beskadigelser (randafpløjning o.lign.) som totalt fladeafdækkende indgreb (opdyrkning af hele fortidsmindet).

Dyrkningsskader forekommer især i forbindelse med gravhøje, men ses også på andre fortidsminder, f.eks. på voldsteder og stengrave.

Om dyrkningsskader på fortidsminder, se museumslovens § 29 e, stk. 1, og § 29 f, 1. pkt. Se museumslovens § 29 a, stk. 1, f.s.v.a. diger.

7.3. Kreaturskader

Kreaturskader er beskadigelser, som er forårsaget af husdyr. Beskadigelserne består oftest i et terrasselignende brud i en skrånende flade, hvor der ses en indtil meterhøj brink, som kontinuerligt bliver større. Skaderne kan også bestå i, at fortidsminder er overtrampet, hvorved det har mistet sit beskyttende vegetationsdække.

Kreaturskader ses oftest på gravhøje, men forekommer også på andre fortidsminder.

Alle beskyttede fortidsminder i dyrket mark har en 2 m dyrkningsfri bræmme. Inden for denne er pløjning ikke tilladt. Formålet med den dyrkningsfri bræmme er at forhindre yderlig nedpløjning af de anlæg, som i senere perioder er anbragt i tilknytning til gravhøjen. Ovenfor ses eksempler på dyrkningsskader.

Foto: Sune Watkins

I forgrunden ses et jættestuekammer, hvor kreaturer har trådt den omgivne jordhøj i stykker. I baggrunden ses en gravhøj, som også er ødelagt ved kreaturskader.

Foto: Torben Dehn

Kørsel på og ved fortidsminder er ulovligt, hvis det medfører skader på fortidsmindet. Her ses et eksempel på, at kanten af gravhøjen er ødelagt ved for tæt kørsel med traktor. Denne type skader ses oftest i skov både som følge af kørsel med store køretøjer og ved udslæbning af træ. Kørsel uden for fast vej kan derfor med fordel bedst ske i frostperioder.

Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Husdyr må afgræsse fortidsminder, hvis dyrene ikke derved beskadiger dem, jf. museumslovens § 29 e, stk. 1. Tilsvarende gælder i relation til diger, jf. museumslovens § 29 a, stk. 1.

Det er ejerens ansvar, at dyrene ikke volder skader på fortidsmindet/diget.

7.4. Kørselsskader

Det er ulovligt at forvolde kørselsskader på fortidsminder. Kørselsskader er skader, som skyldes kørende transportmidler f.eks. traktorer, skovbrugsmaskiner, biler og mountainbikes. Se museumslovens § 29 e, stk. 1, f.s.v.a. fortidsminder og museumslovens § 29 a, stk. 1, f.s.v.a. diger.

7.5. Hærværk

Det er ulovligt at begå hærværk mod diger og fortidsminder, jf. museumslovens § 29 a og § 29 e. Hærværk kan i denne sammenhæng være indgravninger, der er lavet bevidst i

Kørsel på blød jordbund i forbindelse med skovning kan medføre store skader på fortidsminder. Skovvejen i forgrunden fører uden om langhøjen, men dens overflade er alligevel blevet ødelagt ved kørsel tværs over langhøjen.

Foto: Torben Dehn

Her ses et eksempel på hærværk på en jættestue, hvilket er en overtrædelse af museumsloven.

Foto: Torben Dehn

fortidsmindet som f.eks. skydeskjul, kunstige rævegrave, plyndringsgravninger eller afgravninger for at få plads til andre anlæg. Der kan også være tale om graffiti eller fjernelse af sten eller andre dele fra fortidsmindet/diget.

Spredte smågravninger i et fortidsminde kan skyldes brug af metaldetektor, som er ulovligt, jf. museumslovens § 29 f, 2. pkt.

Hærværk kan også være strafbart efter straffeloven.

7.6. Deponering af affald

Det er ulovligt at deponere affald på et dige og et fortidsminde, jf. museumslovens § 29 a og § 29 e. Affaldsdeponering er bevidst deponerede genstande, der ikke er en del af fortidsmindet eller diget. Som eksempel på affald kan nævnes kvas, marksten, byggeaffald, skrot, og diverse udtømte affaldsdepoter. Deponeret affald kan forekomme på alle typer af fortidsminder og diger.

7.7. Tilføjelser til fortidsmindet/diget

Det er ulovligt at placere uvedkommende anlæg på diger og fortidsminder, jf. museumslovens § 29 a og § 29 e. Tilføjelser er i denne sammenhæng placering af uvedkommende anlæg på fortidsmindet/diget. Tilføjelser kan f.eks. være bænke, foderanlæg, flagstænger, lysthuse og pyntedysser.

7.8. Sammenstyrtning

Sammenstyrtning er risiko for fald/sammenstyrtning eller allerede indtruffen sammenstyrtning af enkeltstående sten eller mere

Den typiske form for (ulovlig) deponering af affald på fortidsminder er marksten. Men i dette tilfælde er det et badekar, der ikke længere benyttes som vandingstrug. Den uheldige placering for enden af en langdysse har medført, at dyrene har nedtrådt en sti op over dyssen.

Foto: Torben Dehn

Det er ulovligt at lave tilføjelser til fortidsminder. Det gælder både børn, der bygger huler og jægere, som opsætter skydeplatforme eller anlægger kunstige rævegrave. Her ses et udtjent flyobservationstårn. Sådanne tårne blev især sat op i 1950'erne og 1960'erne til militært formål - nogle af dem med tilladelse.

Foto: Sydvestjyske Museer

Fjernelse af en gravhøj er ulovligt. Fotoet viser et sted, hvor der netop er fjernet en gravhøj. Fjernelse af en gravhøj kan straffes med bøde og indebærer oftest krav om reetablering af højen. Gravhøje genopføres dels for at beskytte evt. spor af grave og andet under højen, dels af præventive grunde.

Foto: Steen Frydenlund Jensen

komplekse konstruktioner. Disse skader kan forekomme på bl.a. stenbyggede grave (dysser og jættestuer) og bautasten samt stendiger.

Hvis menneskers aktiviteter har været årsag til sammenstyrtningen af et fortidsminde, kan der være tale om en overtrædelse af museumslovens § 29 e, stk. 1. I sager om diger vil der være tale om en overtrædelse af museumslovens § 29 a, stk. 1.

Her ses den genopførte gravhøj.

Foto: Steen Frydenlund Jensen

7.9. Fjernelse af fortidsminde/dige

Det er ulovligt at fjerne diger og fortidsminder helt eller delvist, jf. museumslovens § 29 a og § 29 e. Fjernelse er hel eller delvis bortgravning, overpløjning eller planering af fortidsminder og diger, samt flytning af diger og fortidsminder f.eks. milepæle, helleristnings- og gravsten. Fortidsminder må heller ikke fjernes midlertidigt uden tilladelse.

Delvis fjernelse af jorddiger er ulovligt. Dette gælder også etablering af gennemkørsel i diger. Dette tilfælde var en delvis fjernelse påbegyndt i tilknytning til rejsning af en vindmølle. Jordarbejdet blev dog standset, inden diget var helt fjernet.

Foto: Torben Dehn

8. Reaktionen over for ulovlige forhold under etablering eller forberedelse

Ved konstatering af et ulovligt forhold, der er ved at blive etableret eller forberedt, kan der reageres med en:

- administrativ standsningsmeddelelse,
- fogedforbud og
- politianmeldelse.

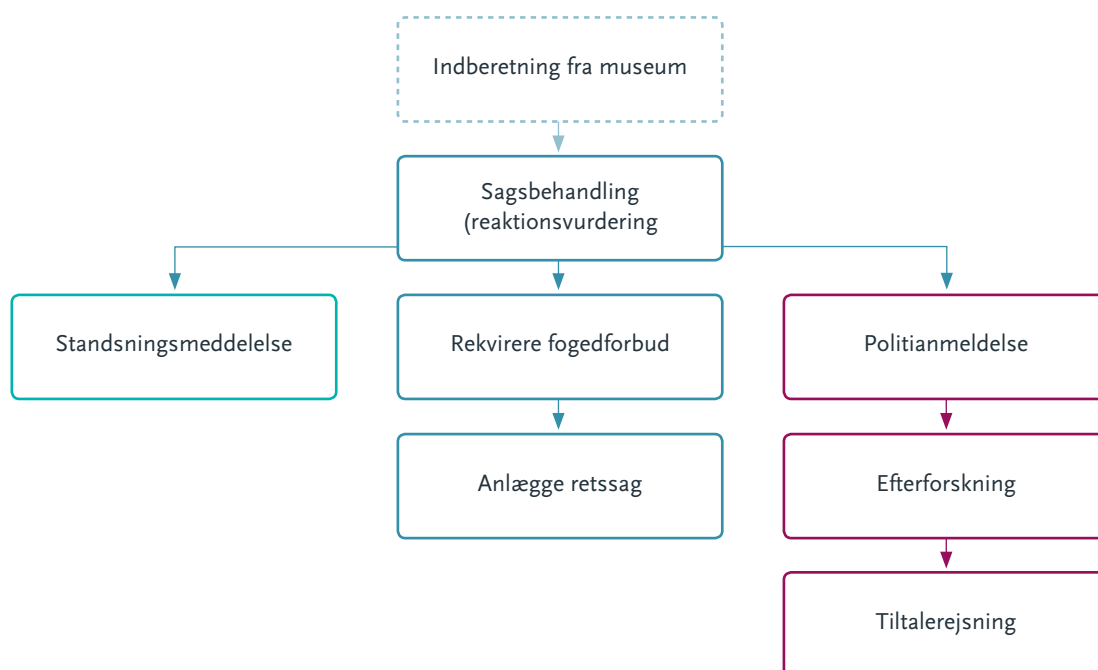
Det er i første instans Kulturarvsstyrelsen, som tager stilling til, hvilken reaktion der er den rigtige og nødvendige i den konkrete sag.

Nedenstående figur illustrerer mulige reaktionsmuligheder over for ulovlige forhold, der er under etablering eller forberedelse. Figuren viser, hvordan Kulturarvsstyrelsen kan reagere over for en konstateret lovovertrædelse.

Reaktionsmulighederne gennemgås i de følgende afsnit.

8.1. Standsningsmeddelelse

Kulturarvsstyrelsen kan ved konstatering af et ulovligt forhold, som er under etablering, sende en standsningsmeddelelse til ejeren/brugeren af ejendommen. Meddelelsen er ikke et egentligt juridisk påbud. En standsningsmeddelelse gentager alene gældende ret ifølge lovgivningen eller en konkret afgørelse. Der skabes ikke nogen ny retstilstand med en standsningsmeddelelse. Det er derfor ikke nødvendigt at partshøre i forbindelse med en standsningsmeddelelse. Standsningsmeddelelser bør sendes anbefalet.

Figur. 8.a: Reaktionen over for ulovlige forhold under etablering.

Meddelelsen har til formål at oplyse ejeren/brugeren af ejendommen om det ulovlige i den igangværende aktivitet, samt at der vil kunne ske politianmeldelse eller blive rekvireret et fogedforbud, hvis aktiviteten ikke stoppes øjeblikkeligt. Modtageren af en standsningsmeddelelse skal rette sig efter indholdet, jf. museumslovens § 29 p, stk. 1.

En standsningsmeddelelse adskiller sig fra påbuddet, som er beskrevet i kapitel 9.1.

Standsningsmeddelelsen bør kun bruges, når lovovertrædelsen er klar. En standsningsmeddelelse kan f.eks. tænkes i tilknytning til, at Kulturarvsstyrelsen modtager oplysninger om, at en gravhøj vil blive fjernet. Der vil kunne rejses en erstatningssag af ejeren/brugeren, hvis standsningsmeddelelsen er givet uden fornødent grundlag.

8.2. Fogedforbud

Kulturarvsstyrelsen kan (skriftligt) rekvirere et fogedforbud for at få standset en ulovlig aktivitet, der er under udførelse eller forberedelse, men endnu ikke fuldført. Det vil alene være i sjældne tilfælde, at styrelsen vil rekvirere et fogedforbud. Et fogedforbud kan f.eks. være nødvendigt, hvor en ulovlig aktivitet kan medføre uoprettelig skade, og hvor ejeren af fortidsmindet/diget har tilsidesat Kulturarvsstyrelsens forskellige reaktioner.

Efter retsplejelovens § 641, stk. 1, kan fogedretten ved forbud pålægge private og repræsentanter for stat og kommune i disses egenskab af parter i private retsforhold at undlade handlinger, som strider mod rekvirentens ret.

Ifølge retsplejelovens kapitel 57 kan fogedretten under visse betingelser nedlægge forbud mod, at der sker retsstridige handlinger.

Reglerne om fogedforbud er således et supplement til retsmidlerne i museumsloven.

Et fogedforbud er et såkaldt foreløbigt retsmiddel. Det kræver derfor hverken standsningsmeddelelse, forudgående administrativt påbud eller forudgående dom.

Det er en forudsætning for, at fogedretten kan nedlægge et fogedforbud, at den myndighed, der rekvirerer fogedforbud (Kulturarvsstyrelsen) godtgør eller sandsynliggør:

- at der er tale om en ulovlig handling,
- at ejeren/brugeren af ejendommen handler eller agter at handle ulovligt, samt
- at formålet vil forspildes, hvis der ikke nedlægges forbud.

Et fogedforbud kan ikke nedlægges, hvis fogedretten skønner, at lovenes almindelige regler om straf og erstatning m.v. giver tilstrækkelig sikkerhed for, at den ulovlige handling ikke vil blive udført. Se retsplejelovens § 643.

Fogedretten kan efter retsplejelovens § 644 bestemme, at den myndighed, der rekvirerer fogedforbud (Kulturarvsstyrelsen), som betingelse skal stille en sikkerhed for den skade eller ulempe, som den kan påføre ejeren eller brugeren af ejendommen. Efter den almindelige praksis kræver fogedretten sædvanligvis ikke sikkerhedsstillelse af offentlige myndigheder.

Fogedretten skal yde bistand til at håndhæve fogedforbuddet, hvis den bliver bedt om det. Se retsplejelovens § 645, stk. 1.

Formålet med at bede fogedretten om et forbud til ejeren om at udføre en handling eller ophøre med at udføre en handling er bl.a. den effekt, som en kendelse fra domstolene har på ejerne.

Nedlægger fogedretten fogedforbud, skal dets lovlighed efterfølgende prøves ved en retssag (justifikationssag). Retsplejelovens § 648, jf. §§ 634-639 bestemmer, at Kulturarvsstyrelsen senest 2 uger efter, at fogedforbuddet er nedlagt ved byretten, skal anlægge retssag mod ejeren/brugeren af ejendommen.

Da et fogedforbud forudsætter en begæring til fogedretten og en stævning til byretten, bør Kammeradvokaten bistå i denne type af sager.

8.3. Politianmeldelse

Kulturarvsstyrelsen (eller andre) kan politianmelde en konstateret ulovlighed, der er ved at blive udført eller forberedt.

Det er ikke en betingelse, at der først er givet en standsningsmeddelelse. Kulturarvsstyrelsen kan derfor politianmelde, når den konstaterer en lovovertrædelse. Dette gælder også, når lovovertrædelsen alene består i, at der ikke er søgt om tilladelse til at ændre et fortidsminde/dige. Politianmeldelse kan også ske, hvis en standsningsmeddelelse ikke fører til det ønskede resultat. Politianmeldelse bør som udgangspunkt ikke ske, hvis administrative midler er nok til at sikre lovliggørelse. Er der tale om (meget) grove forhold, bør der ske politianmeldelse.

Det er politiet/anklagemyndigheden, som afgør, om der skal rejses tiltale samt, hvilke påstande der skal nedlægges. Det er imidlertid normalt, at der foregår et samarbejde mellem politiet og den administrative myndighed under sagens forberedelse og domsforhandling. (Se kapitel 12 om samarbejde mellem Kulturarvsstyrelsen og politi- og anklagemyndighed).

9. Reaktioner overfor ulovlige forhold, der er etableret eller udført

Har Kulturarvsstyrelsen konstateret ulovlige forhold, der er etableret eller udført, kan styrelsen udstede et administrativt påbud og politianmelde forholdet.

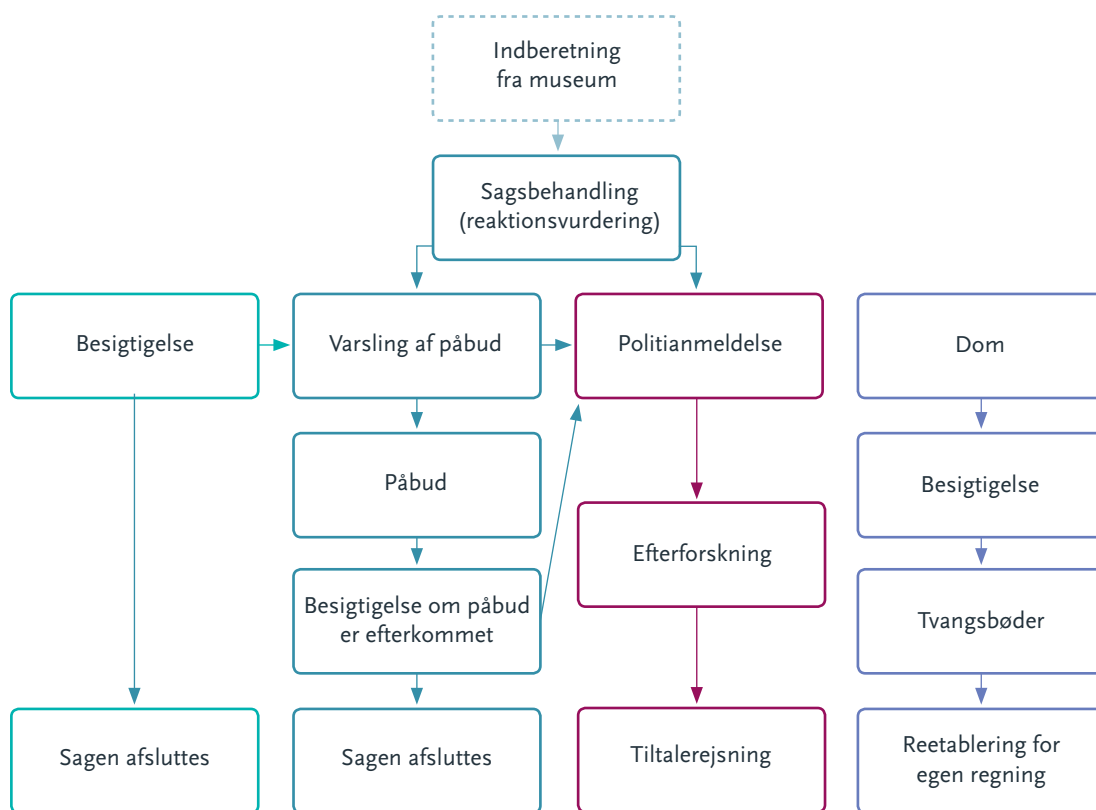
Nedenstående figur illustrerer, hvilke reaktionsmuligheder Kulturarvsstyrelsen har over for lovovertrædelser, der er etableret eller udført.

I de følgende afsnit gennemgås reaktionsmulighederne.

9.1. Påbud

9.1.1. Det administrative påbud

Kulturarvsstyrelsen kan udstede administrative påbud (herefter påbud). Tilsynsmyndigheden kan for ejerens regning lade et påbud om at berigtige et ulovligt forhold tinglyse på ejendommen, jf. museumslovens § 29 p. stk. 2, 1. pkt.

Figur. 9.a.: Reaktioner over for ulovlige forhold som er etableret.

Det ulovlige forhold kan ophøre ved:

- fysisk lovliggørelse (reetablering af de fysiske forhold) eller
- retlig lovliggørelse (dispensation).
- Lovliggørelsen kan dog også ske ved en kombination af fysisk og retlig lovliggørelse.

I første instans i sager om fortidsminder er det Kulturarvsstyrelsen, som kan dispensere, mens det i sager om diger er kommunen, hvor diget ligger. Det er Naturklagenævnet, som kan dispensere i anden instans.

Retlig lovliggørelse skal som hovedregel overvejes inden, at der stilles krav om fysisk lovliggørelse. Når ulovlige forhold konstateres, bør ejeren/brugeren oplyses om muligheden for at søge om dispensation eller reetablere de fysiske forhold. Ejeren/brugeren kan således vælge mellem at søge om retlig lovliggørelse og fysisk lovliggørelse. Det er imidlertid Kulturarvsstyrelsen eller kommunen, som i første instans skal afgøre, hvilken form for lovliggørelse, der skal ske.

9.1.2. Påbud i praksis, herunder varsling

Det er vigtigt at begynde sagsbehandlingen - herunder skaffe de nødvendige oplysninger - fra begyndelsen i en lovliggørelsessag.

Et påbud er en forvaltningsretlig afgørelse. Det indebærer, at et påbud skal varsles overfor ejeren/brugeren, så denne får lejlighed til at komme med en udtalelse, før påbud udstedes. Ejeren/brugeren skal desuden gøres bekendt med Kulturarvsstyrelsens oplysninger i sagen. Dette gælder dog ikke, hvis undtagelsesbestemmelserne i forvaltningsloven giver mulighed for at undlade partshøring.

Ejeren skal have en frist til at komme med bemærkninger (høringsfrist). Denne frist vil typisk være 4 uger.

Kulturarvsstyrelsen skal oplyse ejeren/brugeren om, at denne altid kan vælge fysisk lovliggørelse (reetablering). Ejeren/brugeren vil formentlig være interesseret i retlig lovliggørelse. Det vil sige, at det afgøres om ændringerne af fortidsmindet/diget kan beholdes. Fysisk

og retlig lovliggørelse kan også kombineres ved, at Kulturarvsstyrelsen f.eks. dispenserer, men samtidig stiller vilkår om ændringer i det opførte.

Når Kulturarvsstyrelsen har modtaget en udtalelse fra ejeren/brugeren, skal styrelsen forholde sig til de oplysninger, som ejeren/brugeren har givet.

Efter udløbet af høringsfristen kan Kulturarvsstyrelsen udstede et påbud, hvis styrelsen vurderer, at der er grundlag for det.

Et påbud skal begrundes og bl.a. indeholde en frist for at efterkomme påbuddet (lovliggørelsesfrist). Når fristen fastsættes, skal der tages højde for, hvor lang tid det vil tage at lovliggøre forholdet. Forlængelse af fristen skal være særligt begrundet.

Et påbud må ikke være mere bebyrdende for ejeren/brugeren end nødvendigt for at bringe det ulovlige forhold til ophør.

Når lovliggørelsesfristen er udløbet, skal der følges op på sagen, f.eks. telefonisk og med en genbesigtigelse af fortidsmindet/diget.

Som eksempel på fysisk lovliggørelse kan nævnes, at ejeren river et ulovligt opført byggeri ned på et fortidsminde.

Giver Kulturarvsstyrelsen en efterfølgende tilladelse/dispensation til at ændre et fortidsminde, er der tale om retlig lovliggørelse (museumslovens § 29 j, stk. 1, jf. § 29 e, stk. 1). Det samme er tilfældet, hvis en kommune efterfølgende giver tilladelse/dispensation til at ændre et dige (§ 29 j, stk. 2, jf. § 29 a, stk. 1).

Tinglysning af påbud om lovliggørelse

Lovliggørelsespåbud kan tinglyses på ejendommen for ejerens regning efter museumslovens § 29 p, stk. 2, 1. pkt. Påbuddet bør tinglyses, så eventuelle nye ejere ikke kan hævde, at de er i god tro om ulovligheder på ejendommen. Når forholdet er berigtiget, skal myndigheden lade påbuddet aflyse fra tingbogen, jf. museumslovens § 29 p, stk. 2, 2. pkt.

Når påbud ikke efterkommes

Når et påbud, der er meddelt ved dom, om at berigtige et ulovligt forhold ikke er efterkommet rettidigt, og tvangsbøder ikke antages at føre til påbuddet efterkommes, kan Kulturarvsstyrelsen gøre det nødvendige til forholdet berigtiges på den forpligtigedes regning. Dette følger af museumslovens § 29 p, stk. 3.

9.2. Politianmeldelse

Hvis ejeren/brugeren ikke søger et ulovligt forhold lovliggjort enten ved at reetablere tilstanden eller ved at søge om efterfølgende dispensation, må tilsynsmyndighedens reaktion i almindelighed være politianmeldelse. Det samme gælder, hvor dispensation afslås, og ejeren/brugeren ikke tager skridt til genopretning. Endelig kan der reageres i form af en efterfølgende dispensation samt politianmeldelse på grund af lovovertrædelsen.

Der henvises i øvrigt til kapitel 8.4. ovenfor om politianmeldelse.

10. Håndhævelsessagens videre forløb

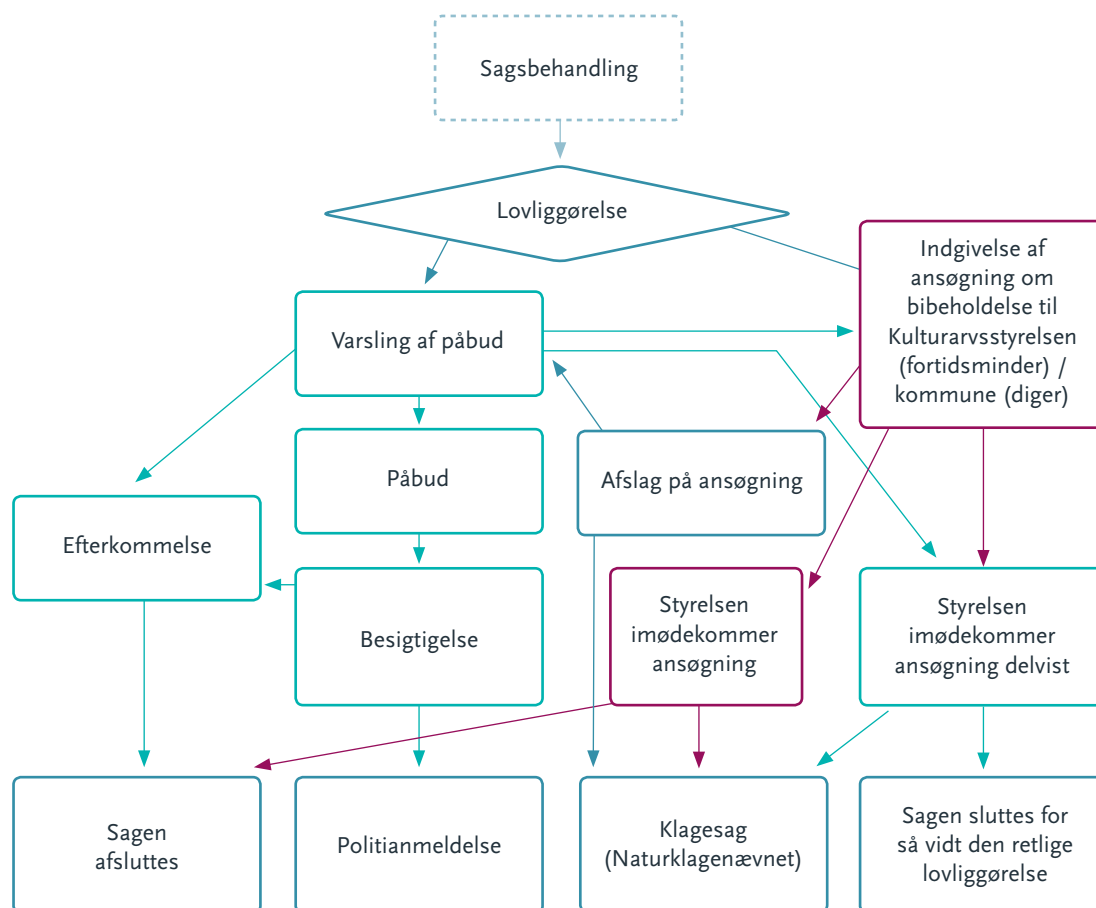
Kapitel 8 og 9 beskriver, hvilke reaktionsmuligheder tilsynsmyndigheder har over for ulovlige forhold, der er under etablering eller forberedelse, og ulovlige forhold, der er etableret eller udført.

Hvad der videre skal ske i sagen efter en af ovennævnte reaktioner, afhænger af ejers/brugers reaktion. Reaktionsmuligheder er beskrevet og overordnet illustreret nedenfor.

De følgende afsnit beskriver de enkelte reaktionsmuligheder.

10.1. Ejer/bruger reagerer slet ikke

Reagerer ejeren/brugeren ikke på det påbud, som vedkommende har modtaget, kan Kulturarvsstyrelsen vælge at politianmelde ejeren/brugeren i sagen. Valget af retsmidler afhænger af sagen og dennes karakter.

Figur. 10.a.:
Reaktionsmuligheder

Det er vigtigt, at myndigheden ikke forholder sig passivt i blot nogen tid, da dette kan opfattes som om, sagen ikke tages alvorligt. Passivitet kan desuden tillægges betydning som formildende omstændighed og eventuelt føre til, at tiltale ikke rejses eller, at tiltalte frifindes.

10.2. Ejer/bruger efterkommer påbud m.v.

Hvis ejeren/brugeren efterkommer et påbud inden for rimelig tid, kan sagen afsluttes.

10.3. Ejer/bruger ansøger om bibeholdelse

10.3.1. Sager om fortidsminder

Hvis ejeren/brugeren i sager om fortidsminder søger om tilladelse/dispensation til at beholde den ulovlige aktivitet, skal sagen behandles af Kulturarvsstyrelsen.

Kulturarvsstyrelsen skal som udgangspunkt behandle forholdet, som om den ulovlige aktivitet ikke var sket. Styrelsen skal derfor behandle ansøgninger om bibeholdelse som alle andre ansøgninger. Endelig gælder forvaltningslovens regler for det videre sagsforløb.

Hvis Kulturarvsstyrelsen giver helt eller delvist afslag på ansøgningen, skal styrelsens afgørelse (også) indeholde påbud om fysisk lovliggørelse af det, som ikke kan tillades. Retningslinjer for påbud ses i kapitel 9.1.

Kulturarvsstyrelsens afgørelse om dispensation fra forbuddet mod at ændre fortidsminder kan påklages til Naturklagenævnet. Det gælder dog ikke tilladelser til arkæologiske undersøgelser, hvor dette stilles som vilkår i forbindelse med en dispensation. Dette fremgår af museumslovens § 29 t, stk. 2, og delegationsbekendtgørelsen.

10.3.2. Sager om sten- og jorddiger

Hvis ejeren/brugeren i sager om sten- og jorddiger søger om tilladelse/dispensation til at bibeholde den ulovlige aktivitet, skal sagen behandles af kommunen.

Kommunen skal som udgangspunkt behandle forholdet, som om den ulovlige aktivitet ikke var sket. Kommunen skal derfor behandle

ansøgninger om bibeholdelse som alle andre ansøgninger. Forvaltningslovens regler gælder i det videre sagsforløb.

Hvis kommunen giver helt eller delvist afslag på ansøgningen, skal Kulturarvsstyrelsen også give et påbud om fysisk lovliggørelse af det, som kommunen ikke kan tillade. Retningslinjer for påbud ses i kapitel 9.1.

Kommunens afgørelse om dispensation fra forbuddet mod at ændre i tilstanden af sten- og jorddiger kan påklages til Naturklagenævnet, jf. museumslovens § 29 t, stk. 1.

10.4. Ejer/bruger klager over Kulturarvsstyrelsens påbud (ML § 29 t)

Kulturarvsstyrelsens påbud om at lovliggøre fortidsmindet efter museumslovens § 29 o, stk. 4, kan ikke påklages til anden administrativ myndighed. Det samme gælder i tilsvarende sager om diger. Dette fremgår af museumslovens § 29 t, stk. 2, 3. pkt.

Ejeren/brugeren kan imidlertid klage over et påbud med påstand om, at der slet ikke er tale om et ulovligt forhold, at hjemmel mangler og lignende. Denne type klage friholder dog ikke klageren fra at overholde påbuddet, medmindre klagemyndigheden bestemmer andet.

10.5. Ejer/bruger/andre klager over afgørelser, afslag og tilladelser (ML §§ 29 t og 29 u)

Kulturarvsstyrelsens afgørelse om ændring af et fortidsminde kan påklages til Naturklagenævnet. Det gælder dog ikke tilladelser til arkæologiske undersøgelser, hvor dette stilles som vilkår i forbindelse med en dispensation. Kommuners afgørelser om ændring af et sten- eller jorddige kan ligeledes påklages til Naturklagenævnet. Både tilladelser og afslag kan påklages.

Museumslovens § 29 u bestemmer, at følgende kan klage over Kulturarvsstyrelsens og kommunernes afgørelser:

- 1) adressaten for afgørelsen,
- 2) ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,

- 3) offentlige myndigheder,
- 4) lokale foreninger og organisationer, som har væsentlig interesse i afgørelsen,
- 5) landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø og
- 6) landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

10.8. Forløbet efter politianmeldelse

Se kapitel 8.3. om politianmeldelse og kapitel 12 om Kulturarvsstyrelsens samarbejde med politiet.

10.6. Søgsmålsret (ML § 29 x)

Domstolene kan efter grundlovens § 63 efterprøve de afgørelser, som myndigheder træffer.

Museumslovens § 29 x bestemmer, at søgsmål til prøvelse af afgørelser efter lovens kap. 8 a eller de regler, der er udstedt efter dette kapitel, skal være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Søgsmål betyder at bringe en sag for domstolene. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Det fremgår ikke af museumsloven, hvem der er søgsmålsberettiget. Det vil derfor være domstolene, som i de enkelte sager afgør, om der er den fornødne retlige interesse hos sagsøgeren.

Det er ikke en betingelse for, at en ejer/bruger kan anlægge en retssag ved domstolene, at de administrative klagemuligheder er udnyttet. Søgsmål fritager imidlertid ikke ejeren/brugen for at efterkomme f.eks. et påbud, medmindre retten bestemmer andet.

En dom fra retten er bindende for såvel Kulturarvsstyrelsen/kommunen som ejeren/bruger.

10.7. Fogedforbud overtrædes (RPL § 652)

Hvis ejeren/bruger overtræder et fogedforbud (forsætligt), kan Kulturarvsstyrelsen anlægge sag med påstand om straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder samt påstand om betaling af erstatning, jf. retsplejelovens § 652. Dette gælder kun i relation til straf.

11. Selvhjælpshandlinger

(ML § 29 p, stk. 3 og 4)

Offentlige myndigheder kan ikke foretage administrative selvhjælpshandlinger uden udtrykkelig lovhjemmel. En selvhjælpshandling betyder, at en myndighed selv kan udføre - eller lade udføre - det arbejde, som ejer/bruger er forpligtet til for at berigtige et ulovligt forhold på ejendommen. Når en myndighed har udført en selvhjælpshandling, omdannes ejers/brugers forpligtelse til en pligt til at refundere myndighedens udgifter ved selvhjælpshandlingen.

Kulturarvsstyrelsen kan foretage selvhjælpshandlinger efter museumslovens § 29 p, stk.

3, når et påbud om at berigtige et ulovligt forhold givet ved dom ikke efterkommes rettidigt og inddrivelse af tvangsbøder heller ikke kan føre til, at påbuddet efterkommes. Styrelsen kan også iværksætte selvhjælpshandlinger, når det er nødvendigt for at afværge en faresituation, jf. museumslovens § 29 p, stk. 4.

Modsætter ejeren/brugeren sig selvhjælpshandlingen, må styrelsen ikke bruge magt, men bede politiet om bistand.

12. Kulturarvsstyrelsens samarbejde med politi- og anklagemyndighed

I en håndhævelsessag er det Kulturarvsstyrelsen, som sagsbehandler i de indledende faser til og med politianmeldelsen. Herefter er det politiet, som står for efterforskning og eventuel tiltalerejsning. Styrelsens sagsbehandling i de indledende faser er afgørende for, om sagen kan føres igennem til domfældelse. Det er derfor vigtigt, at kravene til form og indhold i de forskellige administrative meddelelser, påbud m.v. er opfyldt. Er kravene ikke opfyldt, kan resultatet blive, at politiet ikke finder grundlag for at rejse tiltale, eller at tiltalte frifindes.

Offentligheden bør normalt ikke underrettes

om, at der er sket politianmeldelse, når forholdet handler om en privat person. Der bør heller ikke gives udtalelser til offentligheden om eventuel strafskyld og bødestørrelse, da dette vil kunne være i strid med myndighedens tavshedspligt og retsplejelovens regler.

Når der er sket domsfældelse i en sag, er det som udgangspunkt politiets opgave at søge dommen fuldbyrdet - herunder inddrive bøder og tvangsbøder. Det er også politiet, som afgør, hvad der skal til for at efterleve en dom om fysisk lovliggørelse.

13. Straf

Museumsloven indeholder regler om straf. De enkelte strafbelagte lovbestemmelser fremgår udtrykkeligt af museumslovens § 40 a. Straffen for at overtræde bestemmelserne er normalt bøde. Straffen kan dog under skærpende omstændigheder stige til fængsel i indtil 1 år, hvis overtrædelsen er begået forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

Forældelsesfristen for det strafbare ansvar er 5 år ifølge museumslovens § 40 a, stk. 5.

Det er ikke kun fysiske personer, som kan pålægges strafansvar. Det følger af museumslovens § 40 a, stk. 4, at også selskaber m.v. (juridiske personer) kan pålægges strafansvar efter reglerne i straffelovens kapitel 5.

Fuldbyrdelse af domme i straffesager sker efter de almindelige regler i retsplejeloven. Fuldbyrnelsen påhviler politiet.

14. Referencer

Litteraturliste

Hasselgaard, Ole m.fl.: "Retssikkerhedsloven med kommentarer", Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.

Møller-Sørensen; Annette: "Administrativ håndhævelse – Natur- og Miljøbeskyttelse", Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003 (Administrativ håndhævelse).

Betænkninger, vejledninger og rapporter:

Bet. nr. 891/1983: Håndhævelse af bygge- og miljølovgivningen.

Rapport om tilsynet med overholdelse af den lovgivning, der hører under Skov- og Naturstyrelsen, Skov- og Naturstyrelsen, 1998, j.nr. 1996-102-0025.

Udkast af 21. maj 2001 til kagebog vedr. udbedring af skader på fortidsminder, Skov- og Naturstyrelsen.

Berejsning af fredede fortidsminder – en vejledning, Fredningsstyrelsen, 1980.

Vejledning om fremgangsmåden i sager om håndhævelse af plan- og byggelovgivningen, Miljøministeriet, Planstyrelsen & Boligministeriet, Bygge- og Boligstyrelsen, 1991.

Vejledning om naturbeskyttelsesloven, Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 1993.

Vejledning nr. 9686 af 22. december 2004 om lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter.

Vejledning om håndhævelse af Naturbeskyttelsesloven, Planloven og Byggeloven, Erhvervs- og Byggestyrelsen og Skov- og Naturstyrelsen, Maj 2007

Vejledning om beskyttede sten- og jorddiger, Kulturministeriet, Kulturarvsstyrelsen, 2009.

Bilag

Bilag 1

Lovbekendtgørelse nr. 1505 af 14. december 2006, museumsloven (Uddrag).

Kapitel 8 a

Bevaring af sten- og jorddiger og fortidsminder Sten- og jorddiger

§ 29 a. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende.

Stk. 2. For sten- og jorddiger og lignende, der er beskyttet som fortidsminder, gælder alene reglerne om fortidsminder, jf. §§ 29 e og 29 f.

§ 29 b. Kulturministeren kan fastsætte regler om, at bestemmelserne i § 29 a, stk. 1, ikke skal gælde for nærmere angivne kategorier af sten- og jorddiger og lignende.

Stk. 2. Kulturministeren kan fastsætte regler om, at § 29 a ikke skal gælde for diger, høfder, bølgebrydere og andre anlæg, som kræver tilladelse i henhold til lov om kystbeskyttelse.

§ 29 c. Kulturministeren kan fastsætte regler, som beskriver og afgrænser sten- og jorddiger, der er nævnt i § 29 a, *stk. 1.*

§ 29 d. Kulturministeren kan fastsætte regler om registrering af de sten- og jorddiger, der er nævnt i § 29 a, stk. 1.

Fortidsminder

§ 29 e. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af fortidsminder. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, der fastlægger skel gennem fortidsminder.

Stk. 2. De typer af fortidsminder, der er omfattet af beskyttelsen efter stk. 1, er optaget i bilaget til loven.

Stk. 3. I bilaget til loven er fastsat, at visse typer af fortidsminder kun er omfattet af forbuddet i stk. 1, når ejeren har modtaget en meddelelse fra kulturministeren om deres til-

stedeværelse. For fortidsminder under terræn eller under bygninger kan kulturministeren i forbindelse med meddelelsen bestemme, at beskyttelsen efter stk. 1 udstrækkes til ejendomsskellet.

Stk. 4. Kulturministeren oplyser på begæring, hvilke beskyttede fortidsminder der findes på en ejendom, og hvilken udstrækning de har.

Stk. 5. Kulturministeren kan lade en meddelelse efter stk. 3 om tilstedeværelsen af et fortidsminde tinglyse på ejendommen.

§ 29 f. På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem må der ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metaldetektor.

§ 29 g. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af fortidsminder på havbunden, hvis de befinder sig i territorialfarvandet eller på kontinentalsoklen, dog ikke ud over 24 sømil fra de basislinjer, hvorfra bredden af det ydre territorialfarvand måles.

Stk. 2. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af vrage af skibe eller skibsladninger, der må antages at være gået tabt for mere end 100 år siden, hvis de befinder sig i de områder, der er nævnt i stk. 1, i vandløb eller i søer.

Stk. 3. Kulturministeren kan bestemme, at vrage af skibe eller andre fartøjer, der er gået tabt for mindre end 100 år siden, skal være omfattet af bestemmelsen i stk. 2.

Stk. 4. Kulturministeren kan i forbindelse med et anlægsarbejde eller en aktivitet på havbunden stille krav om, at den ansvarlige for anlægsarbejdet eller aktiviteten udfører en marinarkæologisk forundersøgelse.

§ 29 h. Findes der under et anlægsarbejde eller en aktivitet på havbunden spor af fortidsminder eller vrage omfattet af § 29 g, stk. 1 og 2, skal fundet anmeldes til kulturministeren efter reglerne i § 28, og arbejdet skal standses.

Stk. 2. Kulturministeren beslutter inden 4 uger fra anmeldelsen, om arbejdet kan fortsætte, eller om det skal være indstillet, indtil der er foretaget en marinarkæologisk undersøgelse. En marinarkæologisk undersøgelse skal gennemføres hurtigst muligt. Der kan fastsættes vilkår for genoptagelsen af arbejdet.

Stk. 3. Udgiften til undersøgelser og eventuel sikring af det påtrufne fortidsminde eller vrag afholdes af den ansvarlige for anlægsarbejdet eller aktiviteten.

Pleje af fortidsminder og sten- og jorddiger

§ 29 i. Kommuner, som ejer diger, der omfattes af bestemmelsen i § 29 a, stk. 1, og fortidsminder, der omfattes af bestemmelserne i §§ 29 e og 29 f, skal pleje disse.

Stk. 2. Kulturministeren kan fastsætte regler om pleje af fortidsminder.
Dispensation m.v.

§ 29 j. Kulturministeren kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelserne i § 29 e, stk. 1,

§ 29 f og § 29 g, stk. 1 og 2. Ved meddelelse af dispensation fra § 29 e, stk. 1, kan der stilles vilkår, herunder om, at der for ansøgerens regning skal udføres en arkæologisk undersøgelse. Ved meddelelse af dispensation fra § 29 g, stk. 1 eller 2, kan der stilles vilkår, herunder om, at der for ansøgerens regning skal udføres en marinarkæologisk undersøgelse.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelsen i § 29 a, stk. 1.

§ 29 k. Betingelser, der knyttes til en tilladelse, er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen uden hensyn til, hvornår retten er stiftet. Myndigheden lader på ansøgerens bekostning betingelser af varig interesse tinglyse på den pågældende ejendom.

Stk. 2. En tilladelse bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år.

Andre administrative bestemmelser

§ 29 l. Kulturministeren kan beslutte at overtage kommunalbestyrelsens beføjelser efter dette kapitel i sager, der berører andre myndigheders lovbestemte opgaver eller har større betydning.

Stk. 2. Kulturministeren kan fastsætte regler om kommunalbestyrelsens administration af § 29 j, stk. 2.

§ 29 m. Kulturministeren kan pålægge kommunalbestyrelsen at tilvejebringe oplysninger, herunder kortmateriale, til brug for vurdering af forhold, der er omfattet af dette kapitel. Oplysningerne kan forlanges afgivet i en bestemt form.

Internationale forpligtelser

§ 29 n. Kulturministeren kan fastsætte regler, der er nødvendige for anvendelsen her i landet af Det Europæiske Fællesskabs forordninger vedrørende forhold, der er omfattet af dette kapitel.

Tilsyn

§ 29 o. Kulturministeren påser overholdelsen af bestemmelserne i dette kapitel og af de regler, der er udstedt i medfør af bestemmelserne.

Stk. 2. Kulturministeren kan bestemme, at tilsynet udøves af en anden myndighed.

Stk. 3. Kulturministeren påser, at påbud og forbud efter dette kapitel efterkommes, og at vilkår, der er fastsat i tilladelser, overholdes.

Stk. 4. Kulturministeren skal foranledige et ulovligt forhold lovliggjort, medmindre forholdet har underordnet betydning.

Stk. 5. Kulturministeren kan fastsætte regler for udøvelsen af tilsynsvirksomheden.

§ 29 p. Det påhviler den til enhver tid værende ejer eller bruger af en ejendom at berigtige et ulovligt forhold.

Stk. 2. Tilsynsmyndigheden, jf. § 29 o, kan for ejerens regning lade et påbud om at berigtige et ulovligt forhold tinglyse på ejendommen.

Når forholdet er berigtiget, skal myndigheden lade påbuddet aflyse fra tingbogen.

Stk. 3. Når et ved dom meddelt påbud om at berigtige et ulovligt forhold ikke efterkommes rettidigt og inddrivelse af tvangsbøder ikke kan antages at føre til, at påbuddet efterkommes, kan tilsynsmyndigheden foretage det nødvendige til forholdets berigtigelse på den forpligtedes regning.

Stk. 4. Såfremt et ulovligt forhold frembyder fare for opretholdelsen af tilstanden af sten- og jorddiger og lignende og af fortidsminder, der er beskyttet i medfør af dette kapitel, og et påbud om at berigtige forholdet ikke efterkommes rettidigt, kan tilsynsmyndigheden umiddelbart lade det nødvendige arbejde udføre på den forpligtedes regning. Politiet yder nødvendig bistand hertil.

§ 29 q. Kulturministeren kan lade fortidsminder istandsætte, hvis det ikke medfører udgift for ejeren og brugeren af ejendommen, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Beskadiges, ændres eller flyttes et fortidsminde, kan kulturministeren påbyde ejeren og brugeren at genoprette den hidtidige tilstand samt at foretage foranstaltninger, der er nødvendige for at hindre nye beskadigelser. Såfremt et påbud ikke efterkommes rettidigt, kan kulturministeren umiddelbart lade arbejdet udføre på den forpligtedes regning.

Stk. 3. Finder kulturministeren, at en genopretning efter stk. 2 ikke kan udføres forsvarligt af ejer eller bruger, kan ministeren foretage genopretning for ejerens eller brugerens regning.

Stk. 4. Reglerne i stk. 2 og 3 kan ikke anvendes, hvis ejer og bruger godtgør, at beskadigelsen ikke skyldes fejl eller forsømmelse hos dem.

§ 29 r. Myndighederne efter dette kapitel eller personer, der af disse myndigheder er bemyndiget hertil, har uden retskendelse adgang til offentlige og private ejendomme for at udøve de beføjelser, der er tillagt dem i medfør af dette kapitel, herunder for at foretage undersøgelser af betydning for dette kapitel. Tilsvarende gælder lokaliteter, der helt eller delvis

benyttes erhvervsmæssigt. Legitimation skal forevises efter anmodning.

Stk. 2. Politiet yder nødvendig bistand til at udnytte adgangsretten efter stk. 1. § 29 s. (Ophævet).

Klage

§ 29 t. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter dette kapitel eller de regler, der udstedes efter dette kapitel, kan påklages til Naturklagenævnet efter bestemmelserne i dette kapitel.

Stk. 2. Kulturministerens afgørelser efter § 29 h, stk. 2, og § 29 q, stk. 2, 1. pkt., kan påklages til Naturklagenævnet efter bestemmelserne i dette kapitel. Tilsvarende kan afgørelser efter § 29 j, stk. 1, påklages til Naturklagenævnet, for så vidt angår dispensationer fra bestemmelserne i § 29 e, stk. 1, 1. pkt., og § 29 g, stk. 1 og 2, bortset fra tilladelser til arkæologiske undersøgelser af fortidsminder og historiske skibsvrag. Andre afgørelser efter dette kapitel kan ikke påklages til anden administrativ myndighed.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte bestemmelser om klage over afgørelser truffet af ministeren efter regler udstedt i medfør af dette kapitel. Kulturministeren kan bestemme, at sådanne afgørelser kan påklages til Naturklagenævnet, eller at sådanne afgørelser ikke kan påklages til anden administrativ myndighed.

§ 29 u. Klageberettiget er

- 1) adressaten for afgørelsen,
- 2) ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- 3) offentlige myndigheder,
- 4) lokale foreninger og organisationer, som har væsentlig interesse i afgørelsen,
- 5) landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø og
- 6) landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Stk. 2. Ved klage efter stk. 1, nr. 5, kan Naturklagenævnet kræve, at foreningerne eller organisationerne dokumenterer deres klagebe-

rettigelse ved indsendelse af vedtægter eller på anden måde.

§ 29 v. Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller helligdag, forlænges fristen dog til den følgende hverdag.

Stk. 2. Klage indgives skriftligt til den myndighed, der har truffet afgørelsen. Myndigheden videresender klagen til Naturklagenævnet ledsaget af den påklagede afgørelse og det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse.

Stk. 3. Tilladelser må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Rettidig klage har opsættende virkning for den påklagede afgørelse, medmindre klagemyndigheden bestemmer andet.

Stk. 4. Myndigheden giver meddelelse om afgørelse efter dette kapitel eller de regler, der udstedes efter dette kapitel, til klageberettede.

Stk. 5. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om underretning af de klageberettede.

Søgsmål

§ 29 x. Søgsmål til prøvelse af afgørelser efter dette kapitel eller de regler, der udstedes efter dette kapitel, skal være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Bilag 2

Bekendtgørelse nr. 729 af 27. juni 2006 om tilsyn med sten- og jorddiger og fortidsminder.

Kapitel 1

Tilsyn med sten- og jorddiger og fortidsminder

§ 1. Kulturarvsstyrelsen kan indgå aftaler med statsanerkendte museer om at forestå tilsynet med sten- og jorddiger og fortidsminder på vegne af styrelsen.

Stk. 2. De dele af tilsynet, som museerne skal forestå, fastsættes i de i stk. 1 nævnte aftaler.

Stk. 3. Museernes tilsynsopgaver udføres mod vederlag i henhold til aftalen, jf. stk. 1.

Kapitel 2

Ikrafttræden

§ 2. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 2007. Bekendtgørelsens § 1, stk. 1, træder dog i kraft den 8. juli 2006, idet indgåede aftaler først har virkning fra den 1. januar 2007.

Bilag 3

Bekendtgørelse nr. 1513 af 14. december 2006 om henlæggelse af opgaver og beføjelser til Kulturarvsstyrelsen (delegationsbekendtgørelsen) (Uddrag).

§ 10. Følgende opgaver og beføjelser, i henhold til museumsloven, udøves af Kulturarvsstyrelsen:

1)- 46) (Udeladt).

- 47) Give meddelelse til ejeren om tilstedeværelsen af et fortidsminde på en ejendom og bestemme, at fortidsmindebeskyttelsen udstrækkes til ejendomsskellet; § 29 e, stk. 3.
- 48) Oplyse om hvilke fortidsminder, der findes på en ejendom, og deres udstrækning; § 29 e, stk. 4.
- 49) Beslutte at lade en meddelelse om tilstedeværelse af et fortidsminde på en ejendom tinglyse; § 29 e, stk. 3; § 29 e, stk. 5.
- 50) Bestemme at vrag af skibe eller andre fartøjer, der er gået tabt for mindre end 100 år siden, skal være omfattet af lovens § 29 g, stk. 2; § 29 g, stk. 3.
- 51) Stille krav om, at den ansvarlige for et anlægsarbejde eller en aktivitet på havbunden udfører en marinarkæologisk forundersøgelse; § 29 g, stk. 4.
- 52) Modtage anmeldelser om fund af fortidsminder eller vrag omfattet af lovens § 29 g, stk. 1 og 2; § 29 h, stk. 1.
- 53) Træffe beslutning inden 4 uger efter anmeldelse efter lovens § 29 h, stk. 1, om, hvorvidt arbejdet kan fortsætte, eller om arbejdet skal indstilles, indtil der er foretaget en marinarkæologisk undersø-

- gelse, herunder fastsættelse af vilkår for genoptagelse af arbejdet; § 29 h, stk. 2.
- 54) Tillade arkæologiske undersøgelser af fortidsminder, som er omfattet af lovens § 29 e, stk. 1, 1. pkt.; § 29 j, stk. 1.
 - 55) Gøre andre undtagelser end nævnt i nr. 54 fra bestemmelserne i lovens § 29 e, stk. 1, 1. pkt.; § 29 j, stk. 1.
 - 56) Gøre undtagelse fra bestemmelserne i lovens § 29 e, stk. 1, 2. pkt.; § 29 j, stk. 1.
 - 57) Kan ved meddelelse om dispensation fra lovens § 29 e, stk. 1, stille vilkår, herunder om at der for ansøgerens regning skal udføres en arkæologisk undersøgelse; § 29 j, stk. 1.
 - 58) Gøre undtagelse fra bestemmelserne i lovens § 29 f; § 29 j, stk. 1.
 - 59) Tillade arkæologiske undersøgelser af historiske skibsvrag og fortidsminder på havbunden, jf. lovens § 29 g, stk. 1 og 2; § 29 j, stk. 1.
 - 60) Gøre andre undtagelser end nævnt i nr. 59 fra bestemmelserne i lovens § 29 g, stk. 1 - 2; § 29 j, stk. 1.
 - 61) Påse overholdelsen af lovens kapitel 8 a og af de regler, der er udstedt efter dette kapitel; § 29 o, stk. 1.
 - 62) Bestemme, at tilsynet i særlige tilfælde udøves af en anden myndighed; § 29 o, stk. 2, for så vidt angår § 29 a og §§ 29 e - 29 h.
 - 63) Påse at påbud og forbud efter lovens kapitel 8 a efterkommes, og at vilkår, der er fastsat i tilladelser, overholdes; § 29 o, stk. 3.
 - 64) Foranledige et ulovligt forhold lovliggjort, medmindre forholdet har underordnet betydning; § 29 o, stk. 4.
 - 65) For ejerens regning lade et påbud om at berigtige et ulovligt forhold tinglyse på ejendommen samt aflyse påbuddet fra tingbogen, når forholdet er berigtiget; § 29 p, stk. 2.
 - 66) Foretage det nødvendige til et forholdsberigtigelse på den forpligtedes regning, når et ved dom meddelt påbud om at berigtige et ulovligt forhold ikke er efterkommet rettidigt og inddrivelse af tvangsbøder ikke kan antages at føre til at påbuddet efterkommes; § 29 p, stk. 3.
 - 67) Umiddelbart lade det nødvendige arbejde udføre på den forpligtedes regning,

- såfremt et ulovligt forhold frembyder fare for opretholdelsen af tilstanden af sten- og jorddiger og lignende og af fortidsminder, der er beskyttet i medfør af lovens kapitel 8 a, og et påbud om at berigtige forholdet ikke efterkommes rettidigt; § 29 p, stk. 4.
- 68) Lade fortidsminder istandsætte; § 29 q, stk. 1.
 - 69) Give påbud til en ejer eller bruger om at genoprette hidtidig tilstand af et fortidsminde samt foretage foranstaltninger, der er nødvendige for at forhindre nye beskadigelser; § 29 q, stk. 2, 1. pkt.
 - 70) Lade arbejde udføre for ejernes eller brugernes regning; § 29 q, stk. 2, 2. pkt. og stk. 3.
 - 71) Få adgang til offentlige og private arealer for at tilvejebringe oplysninger til brug for afgørelser i henhold til loven samt give bemyndigelse til sådan adgang; § 29 r, for så vidt angår § 29 a og §§ 29 e - 29 h.
 - 72) Klage til Naturklagenævnet over kommunalbestyrelsens afgørelser; § 29 u, stk. 1, nr. 3, for så vidt angår § 29 a og § 18 i naturbeskyttelsesloven.
 - 73)-77) Udeladt.

Kapitel 3

Klage m.v.

§ 12. Afgørelser truffet af Kulturarvsstyrelsen i henhold til bekendtgørelsen kan påklages til kulturministeren, jf. dog stk. 2-4.

Stk. 2. Afgørelser truffet af Kulturarvsstyrelsen i henhold til bekendtgørelsens § 10, nr. 53, 55, 60 og 69, kan påklages til Naturklagenævnet, der har den endelige administrative afgørelse, jf. naturbeskyttelseslovens § 82.

Stk. 3. Afgørelser truffet af Kulturarvsstyrelsen i henhold til bekendtgørelsens § 10, nr. 31 og 45, kan påklages til Taksationskommissionen, der har den endelige administrative afgørelse, jf. museumslovens § 27, stk. 7 og § 29, stk. 3.

Stk. 4. Afgørelser truffet af Kulturarvsstyrelsen i henhold til bekendtgørelsens § 9, nr. 2-4, 7-44, 46, § 10, nr. 1-2, 5, 7, 10-11, 15-19, 21-22, 24, 28, 30, 33-34, 38, 40, 42, 46-52, 54, 56-59,

61-68, 70-72, 75 og 77, og § 11, nr. 1, kan ikke påklages til ministeren eller anden administrativ myndighed.

Stk. 5. Klagefristen til Kulturministeriet for Kulturarvsstyrelsens afgørelser truffet i henhold til bekendtgørelsens § 9, nr. 1, 5-6, 45, § 10, nr. 3-4, 6, 8-9, 12-14, 20, 23, 25-27, 29, 32, 35-37, 39, 41, 43-44 og 73-74 og 76, er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende. Klagefristen til Naturklagenævnet for Kulturarvsstyrelsens afgørelser truffet i henhold til bekendtgørelsens § 10, nr. 53, 55, 60, og 69, er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende. Klagefristen til Taksationskommissionen for Kulturarvsstyrelsens afgørelser truffet i henhold til bekendtgørelsens § 10, nr. 31 og 45, er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

§ 13. Klage over Kulturarvsstyrelsens afgørelser i henhold til bekendtgørelsen indgives skriftligt til styrelsen, der videresender klagen til Kulturministeriet, Naturklagenævnet eller Taksationskommissionen ledsaget af den påklagede afgørelse og det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse.

Stk. 2. En tilladelse må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, medmindre andet er tilkendegivet i afgørelsen.

Stk. 3. Efter meddelelse af afgørelse fra Kulturarvsstyrelsen om ikke at frede en bygning, jf. bekendtgørelsens § 9, nr. 1, må der ikke uden tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen inden for 4 uger foretages byggearbejde eller lignende ud over almindelig vedligeholdelse.

Stk. 4. Efter meddelelse af afgørelse fra Kulturarvsstyrelsen om ophævelse af fredning, jf. bekendtgørelsens § 9, nr. 6, må der ikke uden tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen inden for 4 uger foretages byggearbejde eller lignende ud over almindelig vedligeholdelse.

Stk. 5. Rettidig klage har opsættende virkning for den påklagede afgørelse, medmindre klagemyndigheden bestemmer andet.

§ 14. Kulturministeren kan bestemme, at en afgørelse, der i henhold til bekendtgørelsen henhører under Kulturarvsstyrelsen, træffes af ministeren.

Stk. 2. Kulturministeren kan give Kulturarvsstyrelsens direktør instrukser for udøvelsen af de opgaver og beføjelser, der er henlagt til Kulturarvsstyrelsen.

Kapitel 4

Ikrafttræden m.v.

§ 15. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 2007.

Stk. 2. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 1028 af 21. oktober 2004 om henlæggelse af opgaver og beføjelser til Kulturarvsstyrelsen.

Stk. 3. Bestemmelsen i § 10, nr. 9, for så vidt angår tilskud efter § 15 a, stk. 1 og 2, og § 10, nr. 12, for så vidt angår tilskud efter § 16 a, stk. 1, har dog kun virkning fra den 1. januar 2007 til den 31. december 2010.

Stk. 4. Bestemmelserne i § 12, stk. 4, finder anvendelse på afgørelser truffet af Kulturarvsstyrelsen den 1. januar 2007 eller senere. Klager over afgørelser truffet før dette tidspunkt behandles i overensstemmelse med bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 1028 af 21. november 2004.

Bilag 4

Lov nr. 442 af 9. juni 2004 om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter.

Kapitel 1

Lovens anvendelsesområde

§ 1. Lovens kapitel 2 og 3 finder anvendelse ved tvangsindgreb, som foretages af den offentlige forvaltning uden for strafferetsplejen, og som består i

- 1) husundersøgelse eller
- 2) undersøgelse eller beslaglæggelse af breve og andre papirer.

Stk. 2. Lovens kapitel 3 finder også anvendelse ved tvangsindgreb, som foretages af den offentlige forvaltning uden for strafferetsplejen, og som består i

- 1) undersøgelse af andre lokaliteter,
- 2) undersøgelse eller beslaglæggelse af andre genstande,
- 3) brud på meddelelshemmeligheden eller
- 4) eftersyn eller anden undersøgelse af personer.

Stk. 3. Lovens kapitel 4 finder anvendelse i tilfælde, hvor der i lovgivningen m.v. er fastsat pligt til at meddele oplysninger til den offentlige forvaltning.

Stk. 4. Vedkommende minister kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte regler om, at loven helt eller delvis skal gælde for nærmere angivne selskaber, institutioner, foreninger m.v., som ikke kan henregnes til den offentlige forvaltning, i det omfang de pågældende ved eller i henhold til lov har fået tillagt beføjelser til at anvende tvangsindgreb eller oplysningspligter som nævnt i stk. 1-3.

Stk. 5. Stk. 1 og 2 omfatter ikke tvangsindgreb, som foretages efter indhentet retskendelse.

Kapitel 2

Gennemførelse af tvangsindgreb Proportionalitetsprincippet

§ 2. Tvangsindgreb må kun anvendes, hvis mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige, og hvis indgrebet står i rimeligt forhold til formålet med indgrebet.

Fremgangsmåden

§ 3. Ved beslutninger om iværksættelse af tvangsindgreb finder forvaltningslovens §§ 3-10, 12-18 og 22-26 anvendelse.

§ 4. I sager om iværksættelse af tvangsindgreb skal en myndighed, som mundtligt modtager oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder af betydning for beslutningen om iværksættelse af tvangsindgreb, eller som på anden måde er bekendt med sådanne oplysninger, gøre notat om indholdet af oplysningerne. Det gælder dog ikke, såfremt oplysningerne i øvrigt fremgår af sagens dokumenter.

§ 5. Forud for gennemførelsen af en beslutning om iværksættelse af et tvangsindgreb skal parten underrettes om beslutningen.

Stk. 2. Underretningen skal ske skriftligt senest 14 dage, inden tvangsindgrebet gennemføres, og skal indeholde oplysninger om

- 1) tid og sted for indgrebet,
- 2) retten til at lade sig repræsentere eller bistå af andre efter forvaltningslovens § 8,
- 3) hovedformålet med indgrebet og
- 4) det faktiske og retlige grundlag for indgrebet, jf. forvaltningslovens § 24.

Stk. 3. Parten kan inden for en af myndigheden fastsat frist fremsætte indsigelse mod den truffe beslutning. Fastholdes beslutningen, skal dette begrundes skriftligt over for parten, jf. forvaltningslovens § 24. Meddelelsen om fastholdelse af beslutningen skal gives inden eller senest samtidig med gennemførelsen af tvangsindgrebet.

Stk. 4. Reglerne i stk. 1-3 kan fraviges helt eller delvis, hvis

- 1) øjemedet med tvangsindgrebets gennemførelse ville forspildes, hvis forudgående underretning skulle gives,

Stk. 5. Hvis betingelserne efter stk. 4 for at undlade forudgående underretning er opfyldt for en ikke uvæsentlig del af et tvangsindgreb, kan myndigheden gennemføre det samlede tvangsindgreb uden forudgående underretning.

Stk. 6. Hvis en beslutning om iværksættelse af tvangsindgreb gennemføres uden forudgående underretning, jf. stk. 4 og 5, skal beslutningen samtidig med gennemførelsen af indgrebet meddeles parten skriftligt og indeholde de i stk. 2, nr. 1-4, nævnte oplysninger. Beslutningen skal endvidere indeholde en begrundelse for fravigelsen af stk. 1-3, jf. forvaltningslovens § 24.

Stk. 7. Beslutningen i stk. 6 kan meddeles mundtligt, hvis hensynet til parten selv eller afgørende hensyn til andre private eller offentlige interesser taler for, at et tvangsindgreb gennemføres, inden myndigheden har haft lejlighed til at udarbejde en skriftlig begrundelse. Den, der har fået beslutningen meddelt mundtligt, kan forlange efterfølgende at få beslutningen meddelt skriftligt. En begæring herom skal fremsættes over for myndigheden inden 14 dage efter, at tvangsindgrebet er gennemført. Myndigheden skal besvare begæringen snarest muligt. Er begæringen ikke besvaret inden 14 dage efter, at myndigheden har modtaget begæringen, skal myndigheden underrette parten om grunden hertil samt om, hvornår begæringen kan forventes besvaret.

§ 6. Tvangsindgreb, der foretages uden for myndighedernes embedssteder, må kun foretages mod forevisning af legitimation.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 kan undtagelsesvis helt eller delvis fraviges, hvis afgørende hensyn taler for det.

§ 7. Tvangsindgrebet skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, herunder så vidt muligt uden at forårsage ødelæggelse eller beskadigelse, og uden at indgrebet på grund af tidspunktet for foretagelsen eller den måde, hvorunder det foretages, giver anledning til unødigt opsigt.

§ 8. Hvis myndigheden under gennemførel-

sen af et tvangsindgreb finder, at den, som indgrebet er rettet imod, har tilsidesat regler i lovgivningen m.v., skal myndigheden udfærdige rapport om udførelsen af indgrebet. Rapporten skal snarest muligt udleveres til vedkommende.

Stk. 2. I andre tilfælde end de i stk. 1 nævnte skal myndigheden udfærdige og udlevere en rapport om udførelsen af indgrebet, hvis en part fremsætter begæring om det. En begæring herom skal fremsættes over for myndigheden inden 14 dage efter, at tvangsindgrebet er gennemført. Myndigheden skal besvare begæringen snarest muligt. Er begæringen ikke besvaret inden 14 dage efter, at myndigheden har modtaget begæringen, skal myndigheden underrette parten om grunden hertil samt om, hvornår begæringen kan forventes besvaret.

Kapitel 3

Forholdet til strafferetsplejen ved gennemførelsen af tvangsindgreb

§ 9. Hvis en enkeltperson eller juridisk person med rimelig grund mistænkes for at have begået en strafbar lovovertrædelse, kan tvangsindgreb over for den mistænkte med henblik på at tilvejebringe oplysninger om det eller de forhold, som mistanken omfatter, alene gennemføres efter reglerne i retsplejeloven om strafferetsplejen.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 gælder ikke, hvis tvangsindgrebet gennemføres med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for behandlingen af andre spørgsmål end fastsættelse af straf.

Stk. 3. Reglerne i stk. 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse, hvis der i sagen rettes et tvangsindgreb mod andre end den mistænkte.

Stk. 4. Den mistænkte kan meddele samtykke til fravigelse af stk. 1 og 3. Samtykket skal være skriftligt og skal meddeles på et frivilligt, specifikt og informeret grundlag. Et samtykke kan til enhver tid tilbagekaldes. Meddeler den mistænkte samtykke til fravigelse af

stk. 1 og 3, finder reglerne i §§ 2-8 tilsvarende anvendelse ved de i § 1, stk. 1, nævnte tvangsindgreb.

Kapitel 4

Retten til ikke at inkriminere sig selv m.v.

§ 10. Hvis der er konkret mistanke om, at en enkeltperson eller juridisk person har begået en lovovertrædelse, der kan medføre straf, gælder bestemmelser i lovgivningen m.v. om pligt til at meddele oplysninger til myndigheden ikke i forhold til den mistænkte, medmindre det kan udelukkes, at de oplysninger, som søges tilvejebragt, kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse.

Stk. 2. I forhold til andre end den mistænkte gælder bestemmelser i lovgivningen m.v. om pligt til at meddele oplysninger, i det omfang oplysningerne søges tilvejebragt til brug for behandlingen af andre spørgsmål end fastsættelse af straf.

Stk. 3. En myndighed skal vejlede den mistænkte om, at vedkommende ikke har pligt til at meddele oplysninger, som kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse. Hvis den mistænkte meddeler samtykke til at afgive oplysninger, finder reglerne i § 9, stk. 4, 2. og 3. pkt., tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Den mistænkte kan meddele samtykke til anvendelse af en oplysningspligt over for andre med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for en straffesag mod den mistænkte. Reglerne i § 9, stk. 4, 2. og 3. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 5

Ophævelse m.v. af visse kontrolbestemmelser i lovgivningen (Udeladt)

Kapitel 6

Ændring af visse bestemmelser om oplysningspligt (Udeladt)

Kapitel 7

Ikrafttræden m.v.

§ 24. Loven træder i kraft den 1. januar 2005.

§ 25. Loven gælder ikke for sager om færøske og grønlandske anliggender, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for sådanne sager med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger. Dette gælder dog kun for sager, der er eller har været under behandling af rigsmyndigheder.

§ 26. Justitsministeren fremsætter forslag om revision af loven i folketingsåret 2006-07.

Bilag 5

Oversigt over tilsynsmuseernes områder.

Akronym	Museum	Kommuner, hvori museet udfører tilsyn
TAK	Kroppedal Museum	Albertslund, Høje Taastrup, Allerød, Ballerup, Bornholm, Brøndby, Dragør, Egedal, Fredensborg, Frederiksberg, Frederiksværk-Hundested, Furesø, Gentofte, Gladsaxe, Glostrup, Gribskov, Helsingør, Herlev, Hillerød, Hvidovre, Hørsholm, Ishøj, Københavns, Lyngby-Taarbæk, Rudersdal, Rødovre, Tårnby, Vallensbæk, Greve og Solrød Kommune
SMV	Museerne.dk	Vordingborg, Næstved, Faxe, Stevns, Guldborgsund og Lolland Kommune
ROM	Roskilde Museum	Roskilde, Frederikssund, Køge, Lejre, Ringsted, Sorø, Slagelse, Kalundborg, Holbæk og Odsherred Kommune
OBM	Odense Bys Museer	Nordfyns, Odense, Assens, Faaborg-Midtfyn, Middelfart, Nyborg, Kerteminde, Svendborg, Langeland og Ærø Kommune
SJM	Museum Sønderjylland	Haderslev, Sønderborg, Aabenraa, Tønder, Kolding og Fredericia Kommune
ESM	Sydvestjyske Museer	Esbjerg, Fanø, Vejen, Vejle, Billund og Varde Kommune
HOL	Holstebro Museum	Holstebro, Struer, Lemvig, Herning, Ringkøbing-Skjern, Viborg og Ikast-Brande Kommune
FHM	Moesgård Museum	Århus, Odder, Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Horsens, Hedensted, Skanderborg, Silkeborg, Favrskov og Randers Kommune
THY	Museet for Thy og Vester Hanherred	Thisted, Morsø og Skive Kommune
NJM	Nordjyllands Historiske Museum	Aalborg, Rebild, Mariagerfjord, Vesthimmerland, Jammerbugt, Brønderslev, Dronninglund, Hjørring, Frederikshavn og Læsø Kommune

Har du brug for mere viden?

Andre vejledninger om forvaltning af fredede fortidsminder og sten- og jorddiger

KULTURARVSSTYRELSEN

H.C. ANDERSENS BOULEVARD 2
1553 KØBENHAVN V
TELEFON 3374 5100
WWW.KULTURARV.DK

KULTURARVSSTYRELSEN

H.C. ANDERSENS BOULEVARD 2
1553 KØBENHAVN V
TELEFON 3374 5100
WWW.KULTURARV.DK